

50501

XXVII. ÉVF.
1937. 1. SZÁM

*Feljes
1-8.*

185

A. M. K. H. Horthy Miklós-Tudomány
KÖNYVTÁR
SZEGED

BUDAPESTI M. U. 1937. 12. 19.
ÁRVETT

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT
KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

EGYETEMI KÖNYVTÁR

GRAPHISCHE REVUE

GRAFIKAI SZEMLE

Eine Zeitschrift für das Buchgewerbe, herausgegeben von dem Verein der Buchdrucker Ungarns (Budapest VIII, Kölcsey ucca 2).
Verleger: Alfred Halász; verantwortlicher Schriftleiter: Ladislaus Novák. Erscheint neunmal jährlich. Auflage dieser Nummer: 5500.
Abonnement jährlich 7.- pengő

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

FELELŐS SZERKESZTŐ: NOVÁK LÁSZLÓ

1937

VILÁGOSSÁG KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPEST

Az 1937-i évfolyam tárgymutatója

a) TÁRGYI REGISZTER:

- Acélbetűk 71
Adjusztálás (szedése) 96
Akadémiai helyesírás 174
Akciós munkák árszámítása 6, 32, 102
Alap nyomtatása 93
Altogravúr 33
Angol lemezletét 7
Anyaegetületünk jubileuma 173, 180
Anyag- és gépmizériák 196
Anyeghiány a szedőosztályban 45
„Aranybetű” 70
Aranyemelés 174
Archívum 24, 49, 120
„Arjegyzék készítése” 26
Árkalculáció 6
Augsburg-nürnbergi gépgyár 75
Autoláng-gép 56
Automat-gép 75
Automaták 56
Autotípia 141
Autotípiák stereotípálása 20
Bajfészkek 60
Balassa-ortográfia 21, 174
Bauhaus-stílus 77, 174
Bécsi Képes Krónika 126
Bekötési táblánk 74
Belővés (ivek) 107, 117
Benzin-fürdő 73
Berakás pontossága 95
Berlini Linotype-gyár jubileuma 22
Besztercebányai nyomdászat 2
Betőnpadló 46
Betű elacsonysága 35
Betűfém 71
Betűközők megegyezése (ábra) 175
Betűmagasság 196
Betűmagassága emelés 7
Betűművészet útjai és a betűöntők 70
Betűöntőgépek 175
Betűöntői és stereotípiál kurzusok 131, 132
Betűről szóló előadási sorozatok 129
Betűszedés ismeretanyaga 174, 175
Betűszedés mechanizálása 59
Betűvásárlás 45
Biblia (Károl-féle első) 127
Bibliofil-Társaság 50, 74, 97, 124
Bibliotheca Corviniana 126
Bologna kréta 93
Borítás 7, 151, 191, 193
Borsszem Jankó 33
Boston-rendszerű gépek 56
Brassai ősnymoda 127
Bronz-alapnyomat 93
Bronzbetűk 71
Bronzolás kalkulációja 102
Bruckmann-féle mezzotintó 33
Buchgewerbehau 149
Budaí ősnymoda 127
Budapesti lapok száma 75
Budapesti Sokszorosítók Ipartestülete 97
Buletinul Grafic 97
Celluloidbetűk 71
Cellulóz 84, 168, 176
Chaucer-type 70
Ciklusos oktatási rendszer 129
Cink 71
Cinkbetűk 71
Cinklemez hajlíthatósága 71
Cserébetűk 71
Czech-kódex 127, 144
Daktillomuzikográf 3
Debreceni őstipográfia 127
Debreceni szakoktatás 55, 132
Derítés (színek) 84
Din-propaganda 70
Diósgyőri papirosgyár 169
Diszbetűk 70
Diszító stílusok 129
Donatus 175
„Druckautomat” 56
„Egalizálás” 35
Egész-automaták 56
Egyengetés 7, 108, 117, 151
Egyengetés kalkulációja 6, 82, 83
Egyengetés (stereotípiapoké) 35
Egysüetlünk szakkulturális munkássága 77
„Egyesült erővel II.” 180
Egyetemi Nyomda 127
Egysüetlünk szakkulturális munkássága 77
Egy szó – két szó 152
Elka Vertikal 56, 57, 166
Előalkuláció 5
Előnyomtatás 93
„Első szedő” vidéken 170
Elváltás 75, 76, 98
Enyvezett papiros 150, 176
Erősebbre öntés a Monotypeon 8, 45, 72
Esztléta 29, 54, 174, 175
Évkönyv-pályázat 25, 48
Évzáró kiállítás 53
Fa-alátét 7
Fabelük 71
Fabelük stereotípálása 93
Facetta-kapsok 7
Fali táblázatok a nyomdában 121
Fametszes technika 33
Fárlémény 84
Fél-automaták 56
Félreolvasás 4
Fényfestéssel nyomtatás 35
Ferrell „szedőgépe” 3
Festék beszáradása 145
Festékek alapanyaga 104, 106
Festékgyártás 105, 106, 107
Festékkeresés 69
Festék letörölhetősége 35
Festék összetétele 70
Festékszükséglet kalkulációja 102
Fischfach-Társaság 25, 50
Floroglucin 84
Forma nyitogatása 94
Fototípia 33, 141
Főljegyzések 25, 50, 74, 144
Főnöki kongresszuson szakelőadások 156
Francia könyvkötés múltja 147
Francia lemezletét 7
Francia nemzeti nyomda 142
Freudizmus és sajtóhibák 4
Fűtés a mélynyomtatásnál 19
Gally-típusú tégelyesek 166
Galvanizálás 46
Gépek súlya 35
Gépi költés 3
Gépmesterek közellenségei 191
Gépmester és szerelő vitéje 155
Gépmesteri oktatás 129, 130, 131, 132, 175
Gépszedés kalkulációja 32, 58
Gépszedés megoldása 93
Gépszedés súlya 119
Gépszedői korrekúra 20, 36
Gépszedői technika 19, 27
Gépszedő kétkézűsége 95, 96
Gépszedő szeme 179
Gépszedők továbbképzése 30, 119, 179
Gépszedő lennél 9 10
Gipszstereotípia 175
Gilcerin 71
Golden-type 70
Gondolatközlés művészeti és a nyomdászat fejlődése 174
Graficska Revija 97, 169
Graficska Szmotra 169
Grafikai Almanach 2
Grafikai Művészetek Könyvtára 150, 196
Grafikai Szakosztály 130
Grafikai Szemle története 2, 3
Grafikus Művészetek Egyesülete 130
Grammsúly 176
„Groszsk” betűk 70
Gutkeled-biblia 126
Gyengébbre öntés a Monotypeon 8, 45, 72
Gyorsjárólú gépek 56, 57
Gyorsajtó mélynyomtatás 33
Győri szakfolyam 131
Hadi nyomdák 148
Halleini papiros 176
Halotti Beszéd 126, 144
Hangjegymelés 3
Hangjegyszedés 3, 129
Hangjegyszedő gép 3
Hármas szabály a kis nyomdákban 99
Hedelbergi automata 56
Hellogravúr 33
Heliol 120
Heliolit 33
Helyesírás és a gépszedő 10, 152
Helyesírás tanítása 21, 54, 55, 129, 130, 131, 132, 174, 190
Helyes magyarság 74, 152
Hengeres automaták 56, 57
Hetvenöt esztendő szakkultúrája 173
Hibák elkerülése 189, 190
Hibalehetőségek 36, 79
Higitó szerek a mélynyomtatásban 19
Hirdetésbetűk 70
Hirdetések 170
Hirdetések korrigálása 78
Hirdetési irodák „üzletei” 78
Hirdetés-szedés 54
Hivatalos nyomtatványok 101
Hőmezővársárhelyi szakkurzus 130
Hónapnevek 50
Hozzálet 6
Humanizmus és könyvnyomtatás 103
Hungária-könyvek 50
Idégen nyelvek szedésének tanítása 129
Időszzerű helyesírási apróságok 152
Ifjúágunk és a helyesírás 190
Ihlet és matematika 47
Illesztékek állítása 95, 107
Illuminátorok 126
Illusztrációs munkák kalkulációja 102
Imprimerie Nationale 142
Írás nemzetközi szabványosítása 121
Írópapirosok 150
Írószedőgép 119
Ívberakók 56
Ívfogók állítása 95, 107
Japán könyvnyomtatás 120
Játszókartyák 177
Jelentés a Továbbképző munkájáról 54
Jubileumok 74, 122, 195
Jugoszláv ősnymtatványok 122
Jutalmazások a Továbbképzőn 97
Kakas Márton 33
Kalkuláció 5, 6, 32, 58, 82, 129, 132, 141, 156, 180
Kalkulátorok képzése 156
Kalkulációs formuléré 5, 6, 32
Kaolin 84
Kártyafestők céhe 177
Kártyakészítés 177
Kastelnbeln-gép 59
Kátrányfestékek 106, 107
Kelmcott Press 70
Kemigráfia 33
Kénsavas anilin 84
Kéntartalmú festékek 84
Kertváros-szocializmus 70
„Keltős könyv” (kép) 177
Kézirat hibás olvasása 4, 9, 36, 60
Kéziratkiadás 58
Kézirat nélküli korrekúraolvasás 31
Kiállítások 53, 97, 101, 125
Kiállítás (tancsoportok) 97, 165
Kilogrammsúly 150
Kínai és japán tulajdonnevek írása 152
Kinizsi Pálné Imaoknyve 127, 144, 168
Kisérleti Nyomda 129, 130
„Kis nyomdagép készítése” 121
Kizáró-ékek 59
Kizáró-ékek (újjak) 73
Klicsolipia 33
Klisék kalkulációja 6, 141
Kobold-gép 56, 166
Kódexművészet 126, 127, 168
Kolozsvári nyomdász-évkönyv 2
Kolozsvári őstipográfia 127, 131
Kolozsvári szakfolyam 130
Komet-gép 75
Konkorda-c-számítás 58, 59
Korrektori munka 31, 60, 103
Korrektori szoba 31, 103
Korrektorok Köre 174
Korvina 126, 168
Kötészedés 3
Kötőt író „szedőgépek” 3
Könyvbetűk 70
Könyvek kalkulációja 58
Könyvillusztráció 124
Könyvipari és sajtótörténeti múzeum 149
Könyvkötészeti munkák kalkulációja 6, 141
Könyvkötői terem megterhelése 35
Könyvművelők 126
Könyvművelők 50
Könyvművészeti előadások 129, 132
Könyvnyomdai kalkuláció 5
Könyvnyomdai automaták 56, 100, 166
Könyvnyomdászok Dalköre jubileuma 25
Könyvnyomdászok Szakköre 2, 128, 129, 130
Könyvnyomtatók és humanisták 104
Könyvszedés kalkulációja 58
Könyvtermelésünk 169
Körforgógép kezelése 151, 191, 192, 193, 194
Körzés a szedőgépen 19
Köszönő származékal 105, 106
Kremsi fehér festék 93
Kretés papiros 84
Kromó-papiros 176
„Labdás disznó” (kép) 177

- Lakkálló festék 84
 Légszívók és légfűvők 19
 Legújabb históriás könyvünk 180
 Lehúzóds 156
 Lélektanossajthiba-bogaraszás 4
 Lengő-cilinderes gyorsajtlók 56
 Levágásra szedett korrektúra-sorok 20
 Levélpapírosok szedése 60
 Lignin 84
 Linoleummetszés 21, 131, 132, 175
 Linotype a műcsarnoki kiállításán 178
 Linotype története 22
 Linotype új instrukciós könyve 73, 143
 Litográfia 33, 76
 „Little types” 60
 Lorilleux-pályázat 23
 Ludlow-gép 25
 Lüdtoll dívtája 50
 Magyar Bibliofil-Szövetség 50, 74, 97, 124
 Magyar Grafika 2, 3
 „Magyar Iparművészet” 26
 Magyar Nemzeti Nyomtatványkiállítás 101, 125, 149
 Magyar nyelv és helyesírás tanítása 21, 54, 55, 129, 130, 131, 132, 174, 190
 Magyar Nyomdászok Társasága 74, 101, 125, 127, 168
 Magyarország kódexek 126, 127, 168
 Magyarországi ősnymtatványok 127
 Magyar Sajtó Évkönyve 75
 Maratás 71
 Maser-lemezek metszése 21, 129
 Másolható nyomtatás kalkulációja 102
 Maszat 191
 Matricák nem-esése 167
 Matrica-prések 34, 35
 Matrica-sajtoló gép (szedőgépe) 59
 Matrica-tisztítás (szedőgépe) 73
 „Meppel”-rotációk 27
 Mélyás Diák 33
 Mazarin-biblia 153
 Megrendelés nélkül küldött könyvek 50
 Mellékletek kérdése 2, 165
 Mélynyomtatás 33
 Mélynyomtatási egészségügy 19
 Mélynyomtató-papíros 176
 Méricsgélés spárgával 145
 Mértani tanfolyamok 129
 Mesterszedési kurzusok 129, 130, 131, 132
 Mesterszedő 172
 Mestervizsga 50, 172, 180
 Mettőr munkaköre 108
 Mezzotintó 33
 Miehle Vertikal gép 56
 Miniátor 126
 Miskolci szakoktatás 55, 132
 Monobar-fémellátó 143
 Monotype-szedés 8, 45, 72, 95, 96, 118, 167, 179
 Montenegról könyvnyomtatás 104
 Mundus-típus 70
 Munkamegosztásos rendszer 52
 Musée Plantin 149
 Mutációk hibalehetőségei 80
 Műnyomtató papíros 7, 84, 176
 Nagyszombati tipográfia 127
 Nagyváradai szaktanfolyam 130
 Napilapok korrektúrája 31
 Napilapszerű mélynyomtatás 33
 Négyzetes számítás 58, 59
 Negyvenkésoros biblia (kép) 153
 Nemlarka színek skálája 83
 Nikkelezett stereotípiák beolvasztása 93
 Nikon-papíros 7
 Nocoblick kótairó gép 3
 Nototype 3
 n-számítás 6, 32, 58
- Nyelvtanulás 146
 Nyelvtisztaság 74, 152
 Nyomdafestékek genealógiája 104
 Nyomdai egészségügy 46
 Nyomdai felszerelés súlya 35
 Nyomdai kalkuláció 5
 Nyomdaipari anyagtan 71
 Nyomdaipari Szakoktatási Tanács 130
 Nyomdai tüzeselek 120
 Nyomdászati Archivum 24, 49, 120
 Nyomdászati Lexikon 154
 Nyomdászati Lexikon pályázata 25
 Nyomdászati Tanműhely 2, 128, 129, 130
 Nyomdászattörténeti kurzus 130
 „Nyomdászbetegség” 128
 Nyomdász-Évkönyv 24
 Nyomdász felelőssége 144
 Nyomdászifjak oktatása Miskolcon 55
 Nyomdásziparosok örökpanziója 25
 Nyomdászalkulátorok képzése 156
 Nyomdásztanulói szaktanfolyam 128
 Nyomóhenger állítása 191, 193
 Nyomóhenger borítása 7
 Nyomóhenger utánregzése 95
 Nyomtatás kalkulációja 6
 Nyomtatómunka kalkulációja 82, 102
 Nyomtatópapíros 176
 Nyomtatványrszabás 82, 102
 Nyomtatványkiállítások 2
 Nyomtatványok árszámítása 5
 Offset-papíros 176
 Olasz őstipográfusok 70
 Ólombetű 71
 Ólommetszés 21, 54, 131, 132, 175
 Ólomtöveztéről füzet 75
 Orográfiai megbeszélések 21
 Oswald színelmélete 69, 83, 84, 175
 Oswald szinterminológiája 83, 84
 Oszlás 45
 Oszlász ára 32
 Oxidálódás 71
 Önköltség-számítás 58
 Öntők szaktanfolyamai 131, 132, 175
 Öntőműszer 175
 Öntött fabeltű 71
 Ördög bibliája 177
 Ősnymtatványok 127, 131
 Österrelchische Reklamepraxis 97
 Pályázatok 23, 25, 98
 Papíros-anyag 176
 Papírosbetűk 71
 Papíros drágulása 168
 Papírosfajták 150, 176
 Papíros felhőzete 84
 Papírosgyártó gép 84
 Papírosismereti előadások 74, 129, 130
 Papíros jósága 84, 150, 176
 Papíros kalkulációja 6, 150, 176
 Papíros kezelése 107, 108
 Papírosmizériák 7
 Papíros szilárdsága 84, 150
 Papírostermelésünk 169
 Papíros tömegek súlya 35
 Parafin-betűk 71
 Parafinos permetezés 117
 Párizsi kiállítás 77
 Patrica-sajtoló gép 59
 Pausál-idő 82
 Pigmentpapíros 33
 Pincei nyomdák 46
 Plonier-gép 56
 Plakátbetűk stereotípiálása 93
 Plakátfesték 84
 Plakát lélektana 22
 Plakátpapíros 176
 Planeta-gép 57
 Poly-gép 56, 57, 166
- Polygraphika 56, 57
 Porcellánbetűk 71
 Póthigtlók a mélynyomtatásban 19
 Pótlóanyagok a papírosban 84
 Pray-kódex 126, 144
 Pszichoanalízis és a sajtóhibák 4
 Racionalizálás 146
 Radiotinto 33
 Rajzoktatás 129, 130, 132
 Rákeles mélynyomtatás 33
 „Rámolás” 45
 Raszter 141
 Régi magyar könyvtárak 168
 Regiszter 94, 107
 Reklám 22, 169
 „Reklámélet” 26, 50, 74
 „Reklám és Szervezés” 50, 75, 168
 Rembrandt-Intaglio-Printing Co. 33
 Revizió 31
 Réz-sajtó 75
 Rézmetszetes könyvek kiállítása 97
 Rizmasúly 150
 Robotmunkés-típus 165
 Római betűk 70
 Római számok szedése Linotypeon 96
 Rongyok öngyűlése 120
 Rotációk kezelése 151, 191, 192, 193, 194
 Rubrikátor 126
 Saeburgogravúr 33
 Sajtóhibák 4, 9, 36, 50, 51, 60, 78
 Sárgerez-betűk 71
 „Satirung” 35
 Signal-betű 74
 „Sikátorok” 153
 Síknyomtatás 33
 Simitott papíros 150, 176
 „Sléger” 174
 Sokszorosító technikák 124, 129, 132
 Stereotípiai kurzusok 129, 131, 132
 Stereotípiák 6, 35, 93
 Stereotípiák galvanizálása 46, 93
 Stereotípiai matricák 29, 93, 154
 Stereotípiák árszámítása 6, 141
 Stereotípiák nyomtatása 34
 Stereotípiai tövözlet 20, 93, 153
 Stílusjárványok 174
 Stop-cilinderes gépek 56, 166
 Súlytáblázatok 143
 Süketnéma betűszedők 100
 Szabványosítás 150, 176
 Szabványügyi Intézet kiadványai 98
 Szakbelli önképzés 52
 Szakirányú tanonciskola 128
 Szakrajz 129
 Szakszeretlet 76, 173
 Szalagok behúzása 94
 Számozószekrények kezelése 34
 Szappancsomagolóhoz festék 84
 Szárító paszta 93
 Szedés egyenetlense alulról 35
 Szedés kalkulációja 6, 32, 58
 Szedőgépek története 174
 Szedőgépés munka 8, 19, 27, 45, 72, 95, 96, 118, 119, 143, 179
 Szedőgép-magazin melegítése 73
 Szedőgép-matrica 59
 Szedőszekrény ördöge 9
 Szedőterem megterhelhetése 35
 Szegedi szakkurzus 130
 „Székely Artúr tanulmányi ösztöndíj” 195
 Szellőztetés a mélynyomtatásnál 19
 Szép nyomtatvány és az olvasó 121
 Szerelő és gépmester világa 155
 Szeressük a korrektorokat! 100
 Szérlás festékgyártás 70
 Szerszámok 56
 Szerves festékek 106
- Szerveken festékek 106
 Szigetúrát a szedőgépi spáciumra 179
 Színek elnevezése 69, 83
 Színek jelölése hangjegyekkel 83
 Színelméletek mesterei 83
 Színes nyomtatás kalkulációja 102
 Színész-nyomdászok 28
 Szinhermónia 69
 Színkeverés 47
 „Színkeverés kézikönyve” 69
 Szinkór 69
 Szín-orgona 83
 Színspektrum 83
 Szinkriptorok 126
 Szóközlők egyenletessége 75, 98, 146, 153
 Szövetnyomtatás 33
 Táblázatszedés a Monotypeon 72
 „Tábori Újság” 148
 Tanműhely 30, 54
 Tanonciskola évkönyve 117, 129
 Tanonciskola fődadata 53, 128
 Tanonc-oktatás 53, 117, 128, 129, 190
 Tanshiki Printing Typewriter 119
 Tapétanyomtatás 33
 Tarka festékek 105, 106, 107
 Tégelyes automaták 56, 57, 166
 Temesvári szaktanfolyam 130
 Terjedelem kiszámítása 58, 59
 Termelési egységek 5
 „Természetes” műnyomtató-papíros 84
 Thorne-gép 59
 Tiepolo-gép 75
 Tipográfiai stílus Időszerű kérdései 156, 165
 Tipográfiai vázlatkészítés 21
 Toluol gyulladáspontja 120
 Toluol-lecsapoló készülék 19
 Toluolmérgezés 19, 74
 Tónusok öntése 93
 Továbbképző munka 2, 21, 29, 30, 97, 125, 129, 130, 131, 132, 165, 173, 174, 175
 Továbbképzőnk fődadata 53, 54, 165, 173
 Továbbnyomtatás kalkulációja 102
 Tömegmunkák kalkulációja 102
 Tömöntés I. Stereotípián
 Transparens fehér 94
 Troy-típus 70
 Tűllográf 98
 Tüzeselek 120
 Typographia magyarsága 74
 Typographische Mittellungen 97
 Újvívi üdvözlőkártyák 48
 Újjahsznát gépszedésnél 95, 96
 Újságkorrektúra 31
 Újságnyomtatás 156
 Újságpapíros 176
 Újságiteti nyomda 127, 131
 Urabátyám 33
 Utóalkuláció 5, 32
 Üdvözlőkártyák 48
 Üstökös 33
 Üvegbetűk 71
 Vágógép 84
 Vágógép súlya 35
 Vajcsomagolóhoz festék 84
 Vándor könyvnyomtatók 127
 Van-Dyck-gravúr 33
 Vasbetűk 71
 Vázlatkészítés 21, 129, 130, 131, 132
 Velogravúr 33
 Victoria-Front-gép 56
 Viktoria-Merkur 166
 Vidéki szakkultúra és a Grafika Szemle 121
 Xilol 19, 120
 „Zeug” 71
 „Zweitourenautomat”-gép 56

b) SZEMÉLYI REGISZTER:

- Abádi Benedek 127, 131
 Aigner Antal 128, 129, 130
 Amman Jost 177
 Antal Ferenc 37, 62, 164, 186, 187
 Augenfeld Miksa 2, 129, 130
 Bagl Imre 48
 Beján Márton 48
 Balassa József 174
 Ballagi Aladár 126, 127
 Bánhegyi Metyás 8, 73, 97, 108, 118, 167
 Baranek György 48
 Bárány Nándor 128
 Baranyi József 130
 Baron Fülöp 195
 Bassist Győző 182, 188
 Bauer Henrik 28, 104, 128, 129, 131, 175
 Benák Béla 90
 Benkő László 195
 Berger Kálmán 171, 196
 Berger Zsigmond 122
 Berkó Antal 130
 Bernhardt Mór 132
 Bezdáni Ferenc 23, 130
 Binder Károly 24, 48, 188
 Biró Miklós 2, 130
 Bisztrai Farkas Ferenc 168
 Bornemisza Péter 127
 Botos Sándor 48
 Boszik István 25
 Böhm János 128
 Braun Vilmos 130
 Bresztovszky Ede 74, 98
 Bródy László dr 168
 Bródy Maróti Dóra 168
 Bródy Maróti Magda 50
 Cifra István 48
 Cizmazlia Kálmán 48, 98, 120
 Csupka Antal 48
 Czekó Elemér 2, 128, 129, 130
 Czutor Ede 130
 Darvas Adolf 129
 Dencs Ferenc 159, 163, 184
 Dénes Sándor 166
 Dévényi Dusek Rezső 49
 Dézsi Lajos 120
 Dobozsi Lőrinc 98
 Drescher Pál 168
 Dukai Károly 28, 48, 54, 98, 175
 Egry László 158
 Einzig Mór 122
 Emich Gusztáv 126
 Eperly István 131
 Erdélyi János 113, 133, 135, 182
 Erdélyi József 26, 46, 100, 122, 145, 179
 Erdélyi Károly 76, 98, 130, 172, 179
 Erdősi Sylvester János 127, 131
 alk Zsigmond 128
 Faltusz Ede 128, 130
 Farkas Miklós 16
 Fekete Béla 128
 Fekete Géza 48
 Fenyesi Gyula 50
 Ferdinandy Gejza 74, 168
 Fiedler Ottó 130
 Fisch József 48, 69, 129
 Fischer Manó 25
 Fleischmann Márk 196
 Fleith János 157
 Fögel József 126
 Földi Vilmos 87
 Fraknói Vilmos 126, 168
 Freckay János 172
 Freund Jenő 130
 Fried József 48
 Fröhlich Semu 130
 Fuchs Jenő 28
 Fuchs Zsigmond 129
 Fülöp József 151, 172, 191, 192
 Fürth Mór 25
 Gábor Elek 144
 Garay Lajos 48
 Gellért Andor 26
 Gerstl Béla 48
 Gisztl Pál 48
 Goldschmied Sándor 48
 Goldstein és Gisztl 48
 Goldzieher Géza 48, 130
 Condos Ignác 130
 Gorszky J. 18, 41, 89, 109, 111, 135, 138, 184
 Gorszky Tivadar 111, 140, 161, 163, 184
 Gottesz Gyula 129
 Grócz Ernő 129
 Grosz Ernő 24, 28, 180
 Grueszku Simon 109, 114, 115
 Gunesch György 48
 Gutenberg János 153, 175
 Guttmann Jakob 195, 196
 Gyökeres Ferenc 130
 Helman-Kner György 168
 Helász Alfréd 24, 28, 180
 Helmai Imre 169
 Hannig Ferenc 12, 85, 138, 159, 162, 186
 Harasztovits Lajos 97
 Herdy Lajos 38, 68, 86, 88, 89, 109, 111, 163, 182, 183, 184, 195
 Harsányi Dezső 48, 50, 74, 97, 139
 Heckel József 110
 Helmler Kálmán 48
 Heller Mór 130, 175
 Heltai Gáspár 126, 131
 Herzog Mór 130
 Herzog S. 28, 31, 78, 103, 130, 131, 132, 152
 Hess András 127
 Hidvégi Ernő 14
 Holczvéber Sándor 52
 Holley István 11, 43, 63, 65, 68, 133, 181
 Horschowsky Lipót 196
 Horváth Ferenc 54, 80, 98, 174
 Horváth János 13, 16, 48, 62, 66, 86, 87
 Höchst Pál 37, 39, 48, 50, 63, 65, 90, 113, 115, 133, 162, 168, 181, 183, 186, 187
 Hóhne Ottó 3, 73, 84, 93, 119, 167
 Hörnyéky Kálmán 117, 155, 175
 Jáki Tóth Gusztáv 6, 76
 Jancs Ferenc 42, 43, 44, 116, 136, 187
 Janovics Ferenc 25
 Janovszky János 129
 Jencsel János 132
 Juhász Béla 100, 121, 145, 146, 167
 Károly Imre 45
 Katona Gyula 55, 132
 Kazimir Béla 25
 Keresztes Adolf 48
 Keresztessy István 171
 Kertész Árpád 74, 101, 168, 194, 195
 Kertész József 194
 Kiss Ferenc 74
 Klein Lajos 49
 Klics Károly 33
 Kner Albert 48, 50, 129
 Kner Imre 130, 156, 168
 Kohn Miksa 196
 Kondor Árpád 24, 25, 48
 Kosztelnik János 49
 Kotaszek Sándor 48
 Kulcsár Imre 20, 46
 Kullfey Konrád 38
 Kun Kornél 129
 Kun M. 28, 48, 54, 55, 128, 130, 131, 132, 175
 Kurcsics Ernő 16, 37, 92, 115, 183
 Lackenbach A. 7, 34, 48, 95, 107, 129, 131, 132
 László Dezső 22, 97, 100, 121
 Laupál Antal 47
 Lederer Ödön 158
 Lehner Rezső 2, 48, 129
 Leithner Rudolf 130
 Lengyel Ferenc 48, 72, 179
 Lengyel Lajos 48
 Lichter Izidor 25
 Ligeti István 195
 Littauer Lipót 130
 Lombár László 48
 Löwy Salamon 122, 129
 Löwy Simon 49
 Lyka Károly 129
 Megos Kálmán 48
 Malatinszky Lajos 48
 Mandl Emil 51
 Manlius János 127
 Márkus Lajos 55, 132
 Mergenthaler Ottmár 22, 59
 Milterszky József 129
 Molnár János 50
 Molnár Mór 97
 Morócz Jenő 129
 Morris William 70
 Müller Sándor 25, 48, 129, 130
 Nádasdi Tamás 127
 Neumann Ede 22
 Novák Alajos 128, 129
 Novák L. 1, 21, 24, 54, 129, 130, 131, 132, 174
 Novák László ifj. 19, 33, 35, 43, 48, 56, 76, 83, 85, 97, 120
 Nyíró Tibor 48, 168
 Ostwald Wilhelm 70
 Pálmai Mihály 50
 Pándi Ferenc 4, 103
 Pápai Ernő 129
 Pápai László dr 48, 129
 Páris-Propper Ernő 98
 Pavlovsky Alajos 128, 130
 Pavián Péter 97
 Pollák Simon 2, 130
 Prang Louis 83
 Prüner Arnold 128, 130
 Pultis István 39
 Radics Vilmos 17, 37, 39, 61, 63, 67, 88, 137
 Rasofszy A. 9, 24, 36, 60, 79, 123, 130, 190
 Rasovszky Miklós 193
 Reisz Károly 48
 Richter Márton 129
 Rimington Wallace 83
 Román Antal 28
 Rosner Károly 26, 168
 Rózsa Károly 117
 Safcsák Rezső 130
 Salamon József 129
 Sas Lajos 74
 Schauly Nándor 130
 Schiller Alfréd 48
 Schneider Jenő 18, 28, 48, 74
 Schopp János 129
 Schreiber Ede 28, 93, 132, 154, 175
 Schwartz Árimin 130, 131
 Schwartz Tivadar 48
 Schwerz Ernő 143
 Schwarz Ilirés 49
 Schwarz Zoltán 91
 Sebők József 98
 Seldner Hugó 48
 Senefelder Alajos 76
 Simon István 172
 Spitz Adolf 48, 54, 129, 130, 131, 132, 175
 Stella Márton 128, 129
 Stancel Ferenc 41
 Stárk Sándor 48
 Stefáni József 130
 Steinberger Béla 48
 Steinherz Miklós 130
 Stern Vidor 48
 Sternichky Iván 129
 Sütő László 11, 13, 17, 37, 61, 74, 109, 135, 137, 160, 161, 185, 188
 Szabó Antal 130
 Szabó Dezső 49, 120
 Szabó Elek 49
 Szabó János 74
 Szabó Kálmán 48
 Szabó Róbert 49, 129
 Szabó T. István 129, 130
 Szántó József 195
 Szántó Tibor 48
 Szauder Ferenc 64, 85, 86, 113, 159, 163, 164
 Székely Artúr I. 165, 196
 Székely Artúr II. 5, 10, 32, 58, 102, 141, 150, 156, 176
 Székely János 48
 Szelényi Tibor 24, 25, 39, 48, 64, 98, 160
 Szentgály Károly 129
 Szolcsányi Béla 48
 Sztraka Zoltán 25, 48, 114, 115, 134
 Tábor János 48, 130
 Taney József 123, 129
 Tarjánly János 48
 Tausz Sándor 129, 130
 Telegdi Miklós 127
 Thalwieser Antal 74, 129, 131, 132
 Thieme Ernő 118
 Tirk Sándor 45, 95, 121
 Ujj József dr 25
 Ungur Imre 40, 88, 90, 114, 158
 Utassy Rezső 131
 Úrge Kálmán 48
 Várady Ferenc 179
 Várakozó Ferenc 48, 91, 111, 112, 135, 181
 Várakozó Gábor 130, 157
 Vároczai Pál 25, 40, 48
 Varsa Imre 122
 Vértes Jenő 48, 129
 Walter Ernő 129, 130
 Wanko V. 1, 2, 3, 26, 54, 130, 131, 132
 Weisz Rezső 28, 98, 145, 170
 Wellisch Árpád 179
 Werth László 130
 Wetzler Miklós 40, 91
 Wodianer Fülöp 128
 Wözner Ignác 130
 Ziegler Gy. 19, 30, 59, 66, 129, 148, 165, 190
 Ziegler Károly 196
 Zombory Pál 130

A Grafikai Szemle 1937-I évfolyama füzeteinek borítékclapját tervezték és metszették: I: Radics Vilmos és Ifj. Novák László; II: Harsányi Dezső és Höchst Pál; III: Sütő László; IV: Paxlán Péter, Ifj. Novák László és Harsányi Dezső; V: Cizmazlia Kálmán; VI: Gábor Elek; VII: Kurcsics Ernő és Höchst Pál; VIII: Hardy Lajos. Az egyes füzetek 3. és 4. oldalának példáját tervezték, III. metszették: Bassist Győző, Dencs Ferenc, Egry László, Grueszku Simon, Hardy Lajos, Heckel József, Holley István, Höchst Pál, Kondor Árpád, ifj. Novák László, Radics Vilmos, Sas Lajos, Sütő László, Szabó János, Sztraka Zoltán, Tóth József, Várakozó Ferenc.

Grafikai Szemle

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT
SZERKESZTI: NOVÁK LÁSZLÓ

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE. SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KÖLCSEY UCCA 2
1937 JANUÁR HÓ 1. XXVII. ÉVFOLYAM. 1. SZÁM. MEGJELENIK HATHETENKINT

Exegi monumentum aere perennius...

Igen: ércnélmaradandóbbemléket állított magának az a törékeny testű, de gyémántlelkű jó tipográfusember, akit a minap temettünk mindannyiunk nehéz szomorúságára.

Wanko Vilmos neve közismert a régi meg az újabbkori Magyarország nyomdászai körében. Tisztelte, becsülte őt mindenki, mert bölcs ember volt és derék, a köz szempontjából értékes munkát végzett és soha senkit sem bántott. Széleskörű munkaterületén a maga nagy őszinteségével és egyenességével mindig csak a tárgyat nézte és sohasem a személyt. E tekintetben a haladottabb jövő időknek valószínű embertípusát képviselte ő a nyomdászok között.

Wanko Vilmos harmincesztendő nyomdászközéleti pályafutásán elgondolkozva, a híres francia tudós, Taine Hyppolite-nak elmélete jut eszünkbe, amely szerint a kiváló emberek — akárminő milióbe és föladatakörbe veri is a sors őket — mindenütt és mindenkor a legjobbat produkálják. Van is ebben valami. De talán nem egészen olyan értelemben, ahogy Taine hangoztatja. Ő zsenialitásnak, vagyis mintegy Isten adományának nevezi a sikeres tevékenység hatóókat, mi inkább tanultságot, abszolút lelkiismeretességet,

alaposságot, tehát egy mindenképpen által elérhető és megszerzhető, valóban emberi és valóban a legteljesebb elismerésre méltó tulajdonságot látunk benne.

Wanko Vilmos életének s küszködéseinek minden mozzanata élénken kirajzolódva áll emlékezetünkben. Épúgy a szellemi fejlődéséé is, hiszen a mi körünkől nőtt ki, a mi gyertyácskánknál gyújtotta meg a maga messze világító szövetnekét. S így csalahatatlan bizonyossággal állapíthatjuk meg róla: soha nem lazuló erős akarat, mindennemű munkájában való elmélyedő gond és lelkiismeretesség, no meg közéletbeli szelid objektivitása vitték őt a tipográfuslét emberileg elérhető magasságai felé. Nem

volt transzcendentális tünemény, nem volt született zseni — amint hogy ilyesmi nincs és talán soha nem is volt a világon! — de olyan becsületes, jó szellemi és fizikai munkás volt, aki pestiesen szólva mindig száz százalékig igyekezett megérteni a maga föladatát, s munkája végzésekor mindenkor és minden esetben a legnagyobb gondosságot tanusította.

Egyéb nagyszerű kvalitásai mellett főleg ez teszi őt feledhetetlenné és egyszersmind állandó példaképpé az egész magyar könyvnyomtató-világ előtt.

Wanko Vilmos 1886-ban született Besztercebányán. Az ottani Machold-nyomdában tanulta a betűszedést. Komor város, komor tipográfusműhely. Közel száz esztendeje a Stephani nyomdászcsalád tagjai is benne vesztegették el a tüdejüket. A halálos betegség csirája valószínűleg már itt oltódott belé a magasra nőtt, de vékony maradt Wanko Vilmosba.

Egy kis magyarnyelvű ujságocska, tanodai értesítő, fraktúrbetűs tót bibliák, latin teológiai írások, hébekorba egy kis ügynevezett akcencia: ennyiből állott Besztercebányán a nyomdászművészet. Nem is lett volna az ifjú Wankóból sosem java mester-szedő, ha véletlenül egy már sokfelé megfordult, világos látású nyomdászembert nem állít mellé a sors mentorul. Lehner Rezső volt ez, a Budapesti Sokszorosítók Ipartestületének mostani titkára, aki huzamosabb ideig ott dolgozgatva Besztercebányán, szinte második tanítómesterévé lett a szavait mohón szűrő fiatal Wankónak.

Fölzabadulásakor Wanko már sokat betegeskedett. Főleg a lábával volt sok baja, ami őt arra készítette, hogy szabadidejét otthon üldögélve, irogatással s rajzolással töltse el. Ez a kényszerűség különben végigkísérte őt egész életén.

1904 vége felé otthagya szülővárosát, s Győrré ment a Pannonia-nyomdába. Itten pénztárosa meg levelezője lett a Könyvnyomdászok Szakköre győri csoportjának, s buzgó agitációjával úgy fölvirágoztatta a csoportot, hogy a budapesti központnak figyelme ráirányult. Pestre szólítva őt, előbb a Márkus-nyomdában sikerült elhelyezni, majd a Fried és Krakauer nyomdájába került most már kifejezetten akcicenszedőnek.

Hatalmas arányú munka folyt akkoriban a Könyvnyomdászok Szakkörében. A havonként megjelenő Grafikai Szemlén kívül a monumentális Magyar Nyomdászok Évkönyvét is kiadta a Szakkör, s azonfölül megvoltak a tanulmányi nyomdával felszerelt továbbképző tanfolyamai is, úgy 140 körüli hallgatói létszámmal. Novák László tanfolyamvezető s helyettese, Aigner Antal nem győzték már a munkát, s szükség volt valakire, ki az adminisztrációs dolgok egy részét, a hallgatók számontartását, a munkaeszközök kiadását, összeszedését stb. végezze. Szemük megakadt az akkoriban Győről idekerült csupa szorgalom tanítványukon, Wanko Vilmoson, s a választmány jóváhagyásával befogták őt maguk mellé. Az 1907–1908-i tanfolyamoknak már Augenföld Miksa volt a vezetője, de Wanko mellette is megmaradt adminisztrátornak.

Ugyanebben az 1908. esztendőben lépett a szakköri tanfolyamok helyébe az Ipar-

művészeti Iskolában Czákó Elemér dr által megszervezett és irányított Nyomdászati Tanműhely, amelynek Wanko Vilmos lett egyik legszorgalmasabb tanítványa. E Tanműhelyről parázs viták folytak valamikor, de a közel harminc esztendő távlatából most már megállapíthatjuk, hogy ennél termékenyebb időszak a nyomdászati művészeti irányban fejlesztésének nálunk még nem volt. Wanko Vilmos esztétikai tudása is itt lett határozottabbá s megingathatatlan. Későbbi szakírói tevékenységén végső végig megérzik a Tanműhely hatása.

1910 tavaszán a Szakkör I. titkárává lett Wanko Vilmos. Szakirodalmi tevékenysége ezidőkben a Kör szakbizottságának véleményezéseiből és jelentéseiből állt, ami éppenséggel nem volt kicsiny munka, mert a szakbizottság dolga volt egyebek közt a pályázati döntéseken túl a Grafikai Szemle mellékletekkel való ellátása is, ami pedig egekig csapdók, szenvedélyes viták nélkül akkoriban nem volt elképzelhető. Wanko ezekben az olykor személyes élűvé vált elvi harcokban rendesen az arany középúton maradt s megőrizte a higgadtságát. Írásai pedig világosak és alaposak voltak.

Jórészt ennek tulajdonítható, hogy 1911 elejétől – a régi szerkesztők visszavonulása után – ő lett a Grafikai Szemle felelős szerkesztője. Nehéz földadat volt, de Wanko mögött ott állott a Szakkör új elnöke, Pollák Simon, a Világosság-nyomda igazgatója, aki a maga nagy összeköttetésekkel s jóakarató ügybuzgóságával minden nehézségen átgátolta a Grafikai Szemlét és újdonsült szerkesztőjét.

Wanko Vilmos munkásságának súlypontja akkortájt különben a szervező munkában csúcsosodott ki. Mint szakköri titkárnak: az ő kezében kellett összefutnia az egész szakkulturális propagandának, s – mert közben a Nyomdászati Tanműhely kétesztendő tanfolyama befejeződött – gondoskodnia kellett az új budapesti szaktanfolyamok megszervezéséről is. Ugyanakkor a mind nagyobb számban belépő vidéki tagok szakkulturális igényeinek kielégítéséről sem lehetett megfeledkezni. Ily módon jöttek létre a fővárosban az eleinte főképp előadásorozatokból álló, az idők folyamán azonban részben gyakorlatiassá váló tanfolyamok, apróbb szakkurzusok Nyitrán, Kassán, Szegeden, Kolozsvárt, Temesvárt, Debrecenben, Nagyváradon s más városokban is; nyomtatványkiállítások Budapesten, Pécsen, Debrecenben, Aradon, Szegeden, Győrött, Sopronban, Kaposváron, Nagybecskerekén, Szekszárdon stb.

Hát bizony ez hatalmas munka volt. Wanko Vilmos akkor tetőpontján volt szervezői

képességeinek. De ugyanakkor már mint szakoktató is jeleskedett. A budapesti szaktanfolyamon egyetlen szemeszterben nem kevesebb mint 92 órán át tanította a betűvetést meg a tipográfiai vázlatkészítést, nagyszerű szakművészeti hozzáértéssel és egyszersmind – nemcsak mi magunk állapítottuk meg – csaláhatatlanul jó pedagógiai érzékkel is.

Elemében volt. A kedvére való munka még az egészségi állapotán is nagyot lendített. Kezdte derűs színben látni a jövőt, annyira, hogy családalapításra is gondolatott.

A szakkulturális fejlődés pompázó virágait azonban egyszerre csak agyonhervasztotta a világháború forró lehellete; halottá dermedt a Szakkör, megszűnt a Grafikai Szemle, becsukódtak a tanfolyamoknak ajtói. Wanko Vilmos olyanformán érezhette magát, mint a szárazra vetett hal. Katonai szolgálatra nem volt alkalmas; s amire az élet „tauglich”-nak minősítette – a szervezői és oktatói munkára – egyelőre nem volt szükség e vér-gözös világban.

Egyideig még a Világosság-nyomdában dolgozgatott – ha volt mit –, azután átment a Főnökegyesület hivatalába tiszviselőnek. Ott érte az összeomlás, majd meg a bolsevista forradalom.

1920 elején Biró Miklós, az Amerikát járt nyomdász-mester, a Szakkörnek egykori választmányi tagja, nemes szakbuzgalomból fakadóan – no mert anyagi sikerekre nyilván ő sem számított – megindította a Magyar Grafikát, s Wanko Vilmost maga mellé vette a lap adminisztrátorául és felelős szerkesztőjéül. Az a több mint hét esztendő, amit e pompás, de sajna, éppen nyomdász-körökben nem eléggé méltányolt szakfolyóiratunknál töltött: teljes kibontakozáshoz segítette a szakírói képességeit is; szakkikkeit mind alaposabbak és mind jobban élvezhetők lettek; gyöngyszemei a nem mindig magasröptű magyar nyomdászati szakirodalomnak.

Dolgozott eközben egyébfelé is. Munkatársa volt Krizsó Kálmán kolozsvári almanachjának, a Nyomdász-Évkönyvnek, Biró Miklós Grafikai Almanachjának és a Typographiának. Tudása egyre mélyült, egyénisége folyton határozottabbá és imponálóbbá lett. Kezdte érezni, hogy amit a komoly szakíró egyszer leír, azt mintegy „sub specie aeternitatis” kell cselekednie, mert hisz 50–60–100 esztendő múlva is el találja olvasni azt valaki; ne vessen tehát az az írás árnyat a mostani nemzedék szellemi színvonalára.

Évtizedek múlva is értékes és tanulságos olvasmányok lesznek azok a dolgozatai,

amelyeket a mesterszedés fejlődésének irányvonalairól, az anyagszerű tipográfiáról, a könyvnyomdai vázlatozás metódikájáról s a szedés technikájáról írt, főleg az évkönyvekben, a Magyar Grafikában és a Grafikai Szemlében. Utólérhetetlen nagy tudósa volt ekkor már a betűnek és a betűszedésnek, mégpedig nemcsak teoretikus értelemben véve, mert hiszen ha sora került: művészi készségének is tündöklő bizonyágát tudta adni.

A törekeny testű emberben olthatatlan lánggal égett egyetlen hatalmas szenvedelem: a tanításé. Valami magasztos erkölcsi imperatívus készítette őt folytonosan arra, hogy amit féleljeskák virasztások idején, hosszú fáradozással, töprengéssel elsajátított, igaznak ismert föl: kollégái, főleg az ifjabbak számára továbbítsa. Hiszen a tudás az alapja minden emberi haladásnak; tudás a legfő jó, tudáson épülhet föl csak a jövő.

A halkszavú, szerény Wanko Vilmos újabb tizenkét esztendőn át szakoktatója volt a nyomdászegyesület továbbképző szaktanfolyamainak is, s így többszáz ifjú nyomdászembernek volt alkalmá meghallgatni a tipográfiai szépről, jóról és célirányosról hangoztatott ígét. Sajnos, az ilyen igazságok nem mennek át a legtöbb ember tudatába; nyomot hagynak ugyan valamelyest, de a javarészüik leperreg s elkallódik az egyébfajta élmények zagyva sokaságában. Aki azonban megszívelte Wanko Vilmos útbaigazításait, s szomjas lélekkel itta be a Mester tanítását: néhány esztendő alatt valóban imponáló magaslatra jutott a nyomdász-művészeti megértés terén.

Hogy tanító szózata messzebb halljék: a mások számára praktikus eszű, de a saját érdekeit illetően javíthatatlanul idealista Wanko Vilmos 1928-ban a saját kiadásában újra megindította a Grafikai Szemlé. Nagyszerű füzetek keltek ekkor sorra, de hiába: életképes egyéni vállalkozásról nálunk a szakirodalom terén nem lehet szó...

1934-ben a nyomdász-egyesület tisztviselőjévé választották Wankót. Taine milieu-elmélete itt is igazolódott: a kiváló ember nagyon-nagyon kiválóat produkált itt is. Sajnos, csak rövid ideig.

Ott álltunk a kitünő kolléga, a jeles nyomdásztudós, szakoktató és szakíró nyitott sírgödörénél. Eltávoztán érzett fájdalomunkba beleszólt az emésztő nyugtalanság is: ki tudja majdan őt helyettesíteni? lesznek-e vajjon s hányan, akik hasonlóan ernyedetlen iparkodással, éjszakát is nappallá tevő tanúlással, önzés és érdekhajhászás nélkül, tisztán a magasabbrendű tipográfus-erkölcs szaván indulva törnek majdan a nyomdász-művészet zenitje felé?

H Ö H N E Ö T T Ö :

Kötát író,,szedőgépek“

Néhány fölhalálójában a hangjegymetszés nehéz kézimunkájának a mechanizálására adta a fejét. Ferrati milánói karmester „Daktilomuzikográf“ címen – az írószedőgépek mintájára – meg is csinálta a maga rendkívül komplikált „hangjegyszedő“ gépét, de – bár olaszországi kiállításokon többszörösen kitüntették érte – nem valami fényes eredménnyel. Egy német nyomdász-mester is csinált ilyen célú gépet, de a matricapréselő eljárások alapján: a gép a hangjegyet, vonalzatot stb. fémszalagba matricázza, s erről aztán öntvényt készít. Volt már egy „Nocoblick“ elnevezésű kötairó gép is, amely a billentyűkön kívül még négy pedállal is dolgozott.

A kóta mechanikus leírásának problémája nehéz ügy. Az egyes hangjegyeket és jeleket az ötvonalas rendszerben és ezek segédvonalaiiban kell elhelyezni. Ezenföltre a kötairáshoz sokkalta több jegy szükséges, mint amennyit a betűs abécé az interpunkciókkal stb. magában foglal.

Az összes eddigi kísérletek alaphibája általában az volt, hogy a hangjegyíráshoz kótavonalakkal ellátott papirozt használtak. A gépi kótairás természetesen csak akkor lehetett hibátlan, amikor a kótavonalak a gépsorok méreteivel pontosan egyeztek, s a papiroslapot szintén pontosan húzták bele a gépbe.

Most egy frankfurti főmérnök, Rundstatler Gusztáv szerkesztett – vagy tizenkét esztendei fáradozás után – olyan kötairó gépet, amely úgy látszik megoldja a problémát. Gépét Nototype-nek nevezi. Éppenséggel nem nagy apparátus, hasonlít a közönséges írógépekhez. A henger 30 centiméter hosszú rajta, a billentyűzet kettős váltású 30 gombból áll. A billentyűk nem fekszenek az írógépek módján olyan félkörben, ahonnan lengő mozgással csapódnak egy meghatározott pont felé, hanem a típusok az igen széles festékes szalag előtt különböző magasságban állanak, s a billentyűk megütésekor egyenes irányban nyomulnak a festékes szalag felé.

Érdekes, hogy a „Nototype“ fölhalálójában előtti találmánya kidolgozásakor a betűszedő hangjegyszedési módja lebeghetett: hangjegyíró gépén minden hangjeggyel egyetemben a vonalrendszernek egy darabja is lenyomatódik, mégpedig úgy, hogy ezek a vonaldarabkák pontosan egymásba illelnek. Ez az egyszerű idea – a vonalrendszernek meg a hangjegyek egyetlen billentyűnyomintással való lenyomatása – tette

lehetővé a probléma megoldását. A hangjegyeknek újabb fajta fölosztása a maguk alkotórészeire és a normális billentyűzetre alkalmazása által pedig sikerült a hangjegyírásnak kellő gyorsaságot is biztosítani.

A hangjegyírás sajátosságai szükségessé tették azonföltre, hogy a „Nototype“ olyanféle „kocsi“-val legyen ellátva, amely mindaddig vesztég marad, amíg egy-egy akkordnak összes jegyei leírva nincsenek. A gép legtöbb billentyűje ennél fogva csak afféle „halott“ billentyű. Az ezek által leírt egyes hangjegyek végül egy továbbszállító, vagyis „élő“ billentyű lenyomása útján kötődnek össze egymással. Ez a billentyű adja meg ugyanis a vonalzat képét.

Természetesen a hangjegyek nemcsak az ötvonalas rendszeren belül, hanem afföltre meg azalatt is a legnagyobb pontossággal írónak le a „Nototype“-on. A hangjegyek egyébként 30 különböző magasságban csapódhatnak le, amit a hengernek félmilliméteres, fogaskerékű beosztásával értek el. A dalszóvegnek a hangjegyek alá való jegyzése azonban csak valami másik írógéppel lehetséges.

A grafikai ipart – mint ismertetésünk elején már említettük – az új találmány meg lehetőségen érdekli. A hangjegyes művek előállítására a mi ügykörünkbe tartozik, akár ha a hangjegyszedés technikájára gondolunk – amikor a szedő a 360 rekeszes hangjegyszekrényből szedegeti össze a maga kótatípusait –, akár a hangjegymetszés esetére, amikor a hangjegymetsző különböző poncokkal verdesi bele, majd meg vésőkkel metszi belé a síma cinklapokba a kótajegyeket.

Valamikor a kótás forma előkészítésének közvetlenebb módjaival is megpróbálkoztak a grafikában. A Linotype-on például még a háború előtt megcsinálták, hogy a vonalrendszer megfelelő fölosztása után és különleges matricákkal kész kótaszédést állítsanak elő. A Mergenthaler-féle gép sokoldalú használhatóságának bizonyítéka volt ez a siker, de a kifizetődés szempontjából bajok voltak, úgyhogy a további próbálkozás elmaradt.

Már az offset-eljárás tekintetében közvetlenebb jelentősége van a „Nototype“-nak. A festékes szalag megfelelő preparálásával és átnyomató-papiros használatával ugyanis az új kötairógép produktuma kitünően sokszorosítható az offset-sajtókon.

A „Nototype“ szériákban való gyártása már megkezdődött, nemkülönben a hozzáértő kezelők kiképzése is, úgyhogy nem sokára már a gyakorlati életben is megismerkedhetünk az új, érdekes és nagyjövőjű hangjegyíró masinával.

Lélektanos sajtóhiba-bogarászás

Élvezettel olvasom a Grafikai Szemlében megjelenő „Nyelvi és helyesírási bogarászás” rovatot. Élvezettel olvasom, figyelmesen. Tanulni akarok belőle. De olvasás közben egy nyugtalanító kérdés merül fel bennem egyre tolokodóbban: ha lesz is ideális egységes helyesírásunk, ha mindnyájan remek művelői is leszünk, tudunk-e majd hibátlanul szedni?

Azt hiszem nem. Mert a szedés közben elkövetett hibák forrása csak részben múlik a helyesírás, a grammatika nemtudásán. Nemcsak az agyvelőnk hibaforrás, de hibaforrás az egész idegrendszerünk. A minap egy kefelevonatot nyom a kezembe a főnököm, hogy korrigáljam meg a kijelölt hibákat. Az egyik sorban (32 ciceró széles sorok voltak) négy olyan szó is volt, amelyből egy-egy betű kimaradt: bankzárlat helyett bakzárlat, klíring helyett klíríg stb. volt szedve. Korrigálás közben veszem észre, hogy a szó közötti hézagok a minimálisra vannak szűkítve.

Nos, helyben vagyunk. A szedő, aki hibákat követett el, tudta, hogy a klíring az nem klíríg és bankzárlat kapcsán nincs szó a bakok bezárásáról. A hiba nem az agyvelőjében, nem a hiányos tudásában, nem a tudatában volt. Be kell férni a sornak 32 ciceróba, ez lebegett a szeme előtt és vakká lett a kihagyott betűkkel szemben.

Az ilyen és ehhez hasonló megértéséhez a lélektan, a pszichoanalízis vezet el.

A pszichoanalízisben sok az igazság. Beleszólt a nevelés tudományába, emberi vonásokat rajzolt a törvénykezés szigorú arcára és megteremkenyítette az irodalmat. És ha alig van kultúrterület, melynek végvárai között ne üledtek volna meg a freudizmus viharai, miért a könyvnyomtatás mesterisége (művészete, tudománya) lenne kivétel?

A betűszedés olyan munkafolyamat, melynél szellemi frissességünk igen sok múlik. Ha szellemi frissességünk lankad, külső vagy belső inzultus éri szellemünket: hibát követünk el a szedésben.

Miért ejtünk hibát a szedésnél? Egyszerű volt eddig a válasz: figyelmetlenek voltunk. S miért voltunk figyelmetlenek? Mert nem fordítottunk kellő figyelmet a munkánkra. Bizony ez kissé szerényigényű válasz.

A pszichoanalízis segítségével két oldalról is megközelíthetjük a kérdést. Pontosabban: munkafolyamatunk két szakaszában realizálódik sajtóhibává lelki életünknek a

tudatunk alá visszafojtott valamilyen megrendülése:

a) a kézirat hibás elolvasása (félreolvasás);
b) a hibás kiszedés (mely az előbbi aktus teljessé válása és Freud vizsgálódásaiban a félreírásnak felel meg).

Freud kimutatja, hogy lelki életünk egyes megnyilvánulásai közül nemcsak az számít teljes értékűnek, amely az éber öntudatunk rivaldafényében jelentkezik, de lelkünk tudattalan eseményei is – mind, valamenyire – nyomot hagynak beszédünkben, írásunkban, munkánkban. „Az asztal ugyanúgy asztal marad, akár láthatatlanul áll a sötét szobában, akár ha a bekapcsolt villanyfény érzékelhetővé teszi” – magyarázza Stephan Zweig Freudról írt tanulmányában a tudattalan lelki tényező egyenrangúságát az élesen tudattal. Freud azt látta meg zseniálsan, hogy tudatunk alatt valamiféle átkapcsolódás megy végbe, mely átkapcsoló folyamat a tudattalanunkba mélyen lefojtott, érvényesülni nem tudó lelki történéseket átváltja egy más, tudatunk felszínén lévő területre, ahol némi zavart okoz: elszólást, elírást, elfelejtést, félreolvasást stb.

Munkánk közben a szedésnél elkövetett hibák megítélésénél a tudattalan akaratot számitásba nem venni: hiba. (Nem akarom észrevenni, hogy a sor „nem megy bele” 32 ciceró szélességbe. Ha észrevenném, több munkám lenne vele: el kéne választanom a sort, esetleg nagy hézagok keletkeznének a szavak között, szóval bonyodalmak lépnének föl. „Leghelyesebb – mondja a tudattalan akaratom –, ha nem vesszük észre a kimaradt betűket.” És megszületik a sajtóhiba.)

A valódi hatóerő többnyire a felszín alatt marad. Lelkünk legmélyén, tudattalanunkban, összevissza szórva hevernek vágyak, emlékek, álmok, haragok és fantáziák, fáradtságok és igyekezetek, melyek gyökeret bocsátanak föl az öntudatunkig. Öntudatunknak világos megnyilvánulásai, akaratai nem függetlenek ettől a mélyre szórt lomtártól, habár küzdünk ellene. Elfojtjuk őket, civilizáltságunk és álszemérmünk hadakozik ellenük. De amit elfojtottunk, amit rösteltünk, azt felszínre guruló áruló clownként elárulja a tudatalatti énünk. A félreolvasás, s a félreírás tökéletlenül elfojtott lelki anyag eredménye, mely lelki anyag tudatunkig képtelen lévén eljutni, ily téves cselekményben keres megnyilatkozási formát.

Egy példa, melyet Freud közöl a „Mindennapi élet pszichopatológiájá”-ban, világosan fogja mindezt megmutatni:

„Egy fiatal rajzoló válságos napjait éli Edith nevű menyasszonyával való viszonyának, de mindenki – elsősorban önmaga –

előtt is tagadja és elrejti kínlódását. Egy napon plakátot kell rajzolni a következő felirattal: „Herkules-sör táplál és üdit.” Órákig dolgozik rajta, kiméri, kiszámítja a betűk helyét, egyenként lerajzolja és végül kifesti őket. Másnap azzal fogadják a műhelyben, hogy a felirat hibás. Íme a plakáton ez áll: „Herkules-sör táplál és üdith.” A jelenlévő sógor így kiált fel: „Lám, lám, úgy-e mondtam! Ez itt a te bajod, az Edith!”

Az érvényesülni nem tudó, lappangó lelki élmény „sajtóhibát” produkált!

Van egy másik példa, ami már tényleg sajtóhiba: 1883 őszén Miskolcra érkezett az uralkodó. A helyi lap a fogadtatás egy részletét ecsetelve így írt: „Ezzel beülvén kocsi-jába, a német tovább haladt.” (Ahelyett, hogy menet.)

Az udvartartás számára gyorsan új, korrigált példányt kellett nyomtatni. Mennyi mindent felfed ez a szimpla sajtóhiba a szedő különvéleményéről a néhai uralkodóval kapcsolatban! Valóban igen-igen rövidlátó az, aki ebben a jelentéktelen sajtóhibában csak a véletlent, vagy legjobb esetben a figyelem meglazulását látja. A sajtóhiba determinált, ez a lényeg, ennek a hibának kellett megesnie, pont ennek!

A szedő által ejtett sajtóhiba a szedő különvéleményét fejezi ki a kiszédendő dolgokról, melyet kénytelen elhallgatni. A sajtóhiba leleplezi a szedőt, téves cselekménye már vallomás. Mert hogyan tudnók más-képpen okát adni annak a sajtóhibának, mely Mussolini békét ígérő nyilatkozatát így változtatja meg: „Mussolini a Daily Express levelezőjének adott válaszában kijelentette, hogy a legközelebbi három évben lesz háború Európában.” (Ujság, 1935 július 21.) Mintha némi kétkedéssel fogadta volna a szedő a kéziratban olvasottakat (három éven belül nem lesz háború). Le is szögezhetnők: a sajtóhiba a szedő elfojtott gondolatának érvényrejutása.

Sem boszorkányok, sem véletlenek nincsenek. Pontosabban: belső véletlenek nincsenek. Amint a társadalomtudomány leszűri, hogy az egyes társadalmi jelenségeket a mindenkor gazdasági és kulturális viszonyok, valamint a természeti adottságok pontosan meghatározzák, ugyanúgy igaz, hogy az ember lelki megnyilatkozásaiban sincsenek véletlenek, tehát indokolatlan tévedések sem. Belső (lelki) véletlen nincs, csupán külső (reális). Bizonyára igaz, hogy mindaddig sajtóhiba is lesz, ameddig eleven, érzéssel bajlódo hús-vér ember áll a regálisnál, vagy ül a szedőgépnél. Hiába írjuk ki a szedőterem falára: „Csendet kérünk!” – mégha olyan csendet eredményezne is ez, amiben a légyzümmögést is

meghallanók, teljes csend akkor sem lenne. Ott belül, tudatunk mélyén, rejtetten, bújva, egy „énke” fészkelődik, s fölszínre akar jutni. Ha a szedő megalkuvó is, ott „az” belül nem. Haragszik a porért a szekrényben, a lenyelt „háringért” és egyebekért. Lárma van ott belül. Talán ezért is esik a „rendezetlen viszonyú” nyomdáknál több sajtóhiba, hiszen az ilyen nyomdában dolgozó szedő lelkében nem is lárma, de ágyúörgés lehet. Ezért szed ő zeneakadémia helyett „feneakadémiát” és igazságszolgáltatás helyett „gazságszolgáltatást”.

Természetesen nem álattom magam azzal, hogy a sajtóhibaszületés körülményeinek felfedésével már meg is szüntethetjük ezt a szapora átkot, de felesleges azért talán mégsem volt ez a bepillantás a pszichoanalízisbe. Ugyanis ma még nagyrészt az a helyzet, hogy igen gyakran találkozunk „művelt” egyénnel is, akik a freudizmus alatt egy kizárólag nemi eltérésekkel foglalkozó „tudományt” értenek. Pedig olyan tudomány ez, mely az embert önmaga megértéséhez viszi közelebb. És ki ne foglalkozna szívesen önmagával?

S Z É K E L Y A R T Ú R II.:

A nyomdai kalkuláció célja

az egyes nyomtatványok árának szakszerű kiszámítása. Sajnos, sokszor fordul elő, hogy a nyomdaiparban kalkulációs rátermettség s fölkészültség nélkül árszámítást végeznek, vagy érzés szerint és csak úgy hozzávetőlegesen kalkulálnak. Ez annál is inkább kockázatos, mert hiszen a tapasztalat azt mutatja, hogy még alapos kalkuláció mellett is hibák csúszhatnak a számításba. Ezért van szükség pontos, megbízható és reális kalkulációra és arra, hogy a nyomdász ismerje azt a legalacsonyabb árhatárt, melynek átlépése után a ráfizetés területe következik.

Elsősorban fontos a helyes kalkuláció szempontjából a tényleges önköltségek megállapítása. A nyomdaipari kalkuláció alapjául ugyanis termelési egységek szolgálnak. Ezek szedésnél az 1000 n ára, illetve egy órai szedés ára, a nyomtatásnál a gépek szerinti óra ára és 1000 nyomás ára. Az ön-

költségi számítás főadata, hogy az üzemi költségek összesítéséből levezesse az üzemi osztályoknak megfelelő árengységeket.

Az egyes nyomtatványok árszámításánál kétféle módszert is szoktak alkalmazni: előkalkulációt és utókalkulációt. Az előkalkuláció főadata, hogy a megrendelő nyomtatvány előállításánál számbajöhető költségeket alaposan mérlelje. Az utókalkuláció a kivitelezésnél tényleg felmerült költségeket mutatja ki és ezáltal egyúttal ellenőrzi a részben becslésen alapuló előkalkuláció helyességét. A nyomdaiparban az utókalkulációnak nincsen nagy szerepe. A nyomdász ugyanis kizárólag megrendelésre dolgozik és a megrendelő már a munkába vétel előtt kötelező erejű árajánlatot kér. A nyomdász utólag már nem javíthat a kalkuláción, még akkor sem, ha arról kiderül, hogy téves és az árajánlat betartása ráfizetést jelent. Világos tehát az a fontos érdek, mely az előkalkuláció pontosságához és gondosságához fűződik.

Üzemgazdasági szempontból a kalkuláció tulajdonképp az előállítandó termék munkafadatainak elemzését és részekre bontását

Szám..... »Budapesti Kereskedelmi Nyomda.« Kelet.....

Megrendelő:

A munka neve:

Alak:.....X..... cm..... Terjedelem:..... Szín:.....

Kivitelezés:

Példányszám:	
Szedés:	ezer n á..... óra á.....
Stereotípiá:	
Egyengetés: Szöveg.....	
Illusztráció.....	
Gépmosás.....	
Nyomtatás:	
Be- és kilövés.....	
Könyvkötészeti munkák:	
Vágás.....	
Hajtogatás.....	
Perforálás.....	
Számozás.....	
Csomagolás.....	
Az előállítási költségek összege.....	
Papíros:	X.....cm.....kg.....minőségű
Nettó szükséglet.....ív	
Hozzáadék.....ív	
Bruttó szükséglet.....ív összesen.....kg á.....	
Üzleti haszon.....%	
Klisék:	
Üzleti haszon.....%	
	Összesen
	Ajánlati ár

Kalkulációs formula kisebb üzem részére.

Szám..... »Gutenberg-Nyomda Rt.« Kelet.....

Megrendelő:

A munka megjelölése:

Alak:.....X..... cm..... Terjedelem:..... Szín:.....

Kivitelezés:

Példányszám:	
Kézi szedés:	óra á P..... osztással együtt..... 1000 n szerint
Gépszedés:	1000 n szerint
Stereotípiá:	X.....cm ² matrica á.....fill. X.....cm ² lemez á.....fill.
Egyengetés: Szöveg.....	gépméret.....forma á..... " " " " á..... Klisék.....
Gépmosás:	X á P.....
Nyomtatás:	gépméret.....nyomás á P..... " " " " á P..... " " " " á P.....
Be- és kilövés:	ezer ív á P.....
Könyvkötészet és kikészítés:	
Az előállítási költségek összege.....	
Papíros: 1.....X.....cm.....kg.....minőségű	
Nettó szükséglet.....ív	
Hozzáadék.....ív	
Bruttó szükséglet.....ív összesen.....kg á.....	
2.....X.....cm.....kg.....minőségű	
Nettó szükséglet.....ív	
Hozzáadék.....ív	
Bruttó szükséglet.....ív összesen.....kg á.....	
Üzleti haszon.....%	
Házonkívüli munkák: klisék.....	
Üzleti haszon.....%	
	Összesen
	Ajánlati ár

Kalkulációs formula közepes üzem részére.

jelenti. Az ár kalkulációt meg kell tehát előznie a nyomdatechnikai kalkulációnak. Megállapítandó a nyomtatvány nagysága, oldalterjedelme, továbbá hogy a különféle üzemsztyályokban a megrendeléssel kapcsolatban milyen munkafolyadatok merülnek föl és azok mennyi időt igényelnek. Az előkalkulációnál megállapítandó az a következő munkamenet, amely a legelőnyösebb és legcélszerűbb lesz a megrendelés kivitelezéséhez. Ha a kalkulátor mindezzel már tisztában van, csak akkor térhet át a munka ártételeinek megállapítására. A nyomdatechnikai kalkulációt nyilvánvalóan csak szaktechnikailag alaposan képzett nyomdász végezheti el jól. A kalkulátor szellemi fölkészültségét segédeszközökként kiegészíti a centiméter, tipográfiai mérőeszköz, kalkulációs formuláré és a kalkulációs egységárak táblázata. A papiros súlyának pontos megállapítására a papirosmérleg szolgál, de a házonkívüli kalkulációnál ezt sokszor csak a kalkulátor tapintási érzéke és gyakorlata pótolja.

Igen ajánlatos a kalkulációnál az egyes tételeket erre a célra készített nyomtatott kalkulációs formulárén föltüntetni. A formulárén a kalkulációnál számbajöhető összes tételek rovatai szerepelnek. A kalkulátor ezáltal nehezebben eshet abba a hibába, hogy valamely költségét elhagyja.

Az eddig elmondottak a kalkulációt általánosságban érintették. Most térjünk át a kalkulációs föladatokat osztályozására.

Az akcicens munkák árszámításánál a szedés idejének megállapítása becslés útján történik. A kalkulátor, ha szedő, ne azt számítsa, hogy ő mennyi idő alatt szedne ki egy bizonyos munkát, hanem mindig az legyen az irányadó, hogy mennyi lehet az illető munka átlagos szedésideje. Komplikáltabb munkáknál ajánlatos szakmunkások véleményét meghallgatni.

Könyvek, folyóiratok szedését 1000 n szerint számítják, aszerint, hogy kézi vagy gépszedésről van-e szó. Ezeknél tekintettel kell lenni a szedésnehézségekre, idegen nyelvű pótlékra, számokra, tágitókra, tördelésre, sőt a szerzői korrektúrákra is.

Stereotípiák árszámítása négyzetcentiméterek alapján történik.

A nyomtatás kalkulációjának rendszerezítése végett a gépeket a nyomtatható papirosfölületek nagysága szerint osztályozzák. Az egyengetési és nyomtatási árak alakulása, mint köztudomású, az egyes munkák kivitelezése és a gépek nagysága szerint változó. Vannak egészen egyszerű szedésformák, melyek a legolcsóbbak, továbbá fokozatosan drágább táblázatos, illusztrációs formák. Drágább az egyengetés, ha

stereotípiái lemezekről kell nyomtatni. Autotípiák egyengetése különleges kalkulációt igényel és e tekintetben legjobb volna – úgy mint külföldön – az egyengetésnek négyzetcentiméterek alapján való kalkulációja. Színváltozásnál föl kell számítani a gépmosást, továbbá színes nyomtatásnál a be- és kilövést és az ezzel kapcsolatos lassúbb gépjárást is figyelembe kell venni. A nyomtatás árát természetesen az is befolyásolja, hogy alacsony, rendes vagy nagy példányszámról van-e szó. A papiros minősége és vastagsága szerint is változik a kalkuláció.

A könyvkötészeti munkákat, ha azok házonkívüli teljesítmények, a kereskedelmi haszon hozzáadásával számoljuk el. Házi könyvkötészeti üzennél saját kalkulációs tételekkel kell számolni.

Klisék, galvánók, rajzok, vázlatok árai – mint idegen teljesítmények – a beszerzési ár és a megfelelő kereskedelmi haszon összeadása útján számíthatók.

A papirosnál a példányszámhoz a megfelelő százalékot hozzá kell számolni. A beszerzési árhoz számítandó kereskedelmi haszon aránya az összeg magasságához igazodik.

Legtöbbször az itt fölsorolt tételek fordulnak elő a nyomtatványok árszámításánál. A kalkulátornak még az itt föl nem említett egyéb körülményekkel is számolnia kell, mert hiszen minden nyomtatvány egyéni jellegű és elkészítésekor a legkülönbözőbb munkafolyadatok merülnek föl. Ezért ismételtelen rá kell mutatni arra, milyen fontos, hogy kalkulációs formuláré nélkül senki ne kalkuláljon. Ezekkel a sorokkal kapcsolatban állnak az itt példaképpen bemutatott kalkulációs formuláré-minták.

További közleményekben következnek az itt fölsorolt egyes kalkulációs tételek részletes megbeszélése, ami után már áttérhetünk a gyakorlati példákra is.

J Á K I T Ö T H G U S Z T Á V :

Stereotípiái lemezek

Az ezekről való nyomtatás napjainkban mind szélesebb körben terjed. Ami érthető is, mivel nagy példányszám nyomtatásakor sokféle előnyt biztosítanak. A mai racionálisnak mondott világban ugyan melyik nyomdavezető engedi meg, hogy például 50.000 darab dupla levelezőlapot, ha minyárt kétszeresen is megszedve, a tégelyes sajtón, 25.000 nyomtatással készítsenek el? Hát még ha nem levelezőlapról, hanem természet föl komplikált táblázatról, 40×58

centiméter nagyságban van szó és 100.000 példány nyomtatandó belőle? De ettől eltekintve is, érdekes megfigyelni, hogy mennyi előnyt biztosít a lemezről való nyomtatás: A lemez egyetlen szét nem bontható darab-ból áll és az ugyanazon matricáról készített öntvények úgy szölvá mind egyformák; nyomtatás közben belőlük betű, lénia ki nem húzódnak; meg nem dőlhet; nem szíszelődhet; súlyban kisebb, mint szedésben volna és helyes egyengetés mellett a róla készült nyomtat alig különböztethető meg az eredeti szedésről készült nyomattól. Továbbá össze sem dobható, s ha esetleg meg is sérül valamely úton-módon: igen rövid idő alatt másikkal pótolható. Az egyes állandóan visszatérő (vasúti stb.) nyomtatványoknál nem kell újra meg újra szedni a nyomtatványt, hanem elég a matricát kikeresni, kiöntetni és a lemez igen rövid idő alatt a gépterembe adható nyomtatás végett.

Ha a stereotípiái lemez előnyeit már ismerjük, beszéljünk a hátrányairól is.

Minden egyes nyomdában más és más bajok mutatkoznak a lemezek körül. Van olyan nyomda, ahol egyforma magas szedésről és léniaról készül a matrica, melyről azután szép derékszögű és vastagságban is egyforma lemezeket öntenek. Az ilyen lemezek a gépmester egyengető munkáját nagyon megkönnyítik. De lássuk csak, mi a helyzet valamely más nyomdában, ahol a szedés, a betű- és léniaanyag már maga is sok tekintetben kifogásolható; például a gépsorok nem egyforma magasak, féloldalasak, a léniaik össze vannak keverve, az új az öreggel, a betű anyag kopott. Milyen lemez lesz az, ami az ilyen rossz anyag matricázása után készül? Hát bizony csak olyan, ami a gépmesternek sok bosszúságot okoz, s az egyengetés idejét is határtalanul megnöveli. Öntéskor is fordulhatnak elő hibák, mint például az anyag rossz-sága (szivacsos, porózus volta), az öntőpalack rendellenességei okozta bajok, amikor a lemez az egyik részén vastag, másutt meg vékony. Ilyen lemezről magasabb példányszám még a leggondosabb egyengetés mellett sem nyomtatható kifogástalanul. Vagy pedig ha a lemezek egyike vastagabb, mint a másik, ami viszont az öntőpalack nem egyforma bezárásából ered.

Még más egyenletlenségek is adódhatnak elő, így például vannak lemezek, melyeknek háta barázdákat mutat, s a barázda széle sokszor magasabb, mint a lemez hátoldali síkja. E bajok vagy az öntéskor használt papiroslap borításától származnak, vagy pedig az öntő gyorsabb – és egyszerűsített hevenyészett – munkára nógatásából. Érdekes egyenletlenséget mutat néha a kézzel

levelt matricáról öntött lemez nyomtatási képe is. Ugyanis, ahol leveréskor a kefével itt-ott ferde irányú ütést mértek a készülő matricára, ott a matrica némi elcsúszása folytán a betű képe vastagabb lesz. A nyomtatási képe ilyenkor a leggondosabb egyengetés ellenére is foltos lesz.

Végezetül föl kellene említeni még a lemez nagyságának esetleges egyenetlenségét vagy ferdeségét, ami a regiszter állításakor okoz munkatöbbletet.

Nagy könnyebbségére van a gépmesternek, ha a lemezek háta le van gyalulva. De amíg a rotációs gép lemezeit mindig meggyalulják: a gyorsajtókra kerülőket majdnem soha, mivel ilyen gyalu a legtöbb üzemben még mindig hiányzik. Pedig az ára bőven megtérülne az egyengetésnél megtakarított idő árából.

Majdnem minden lemezt cicerós vastagságúra öntenek (kivételt képez a betűmagasságra öntött lemez, melyet azonban ritkán használnak), tehát a lemezeket – megfelelő alátétekkel – betűmagasságra kell emelni. Ehhez különböző anyagok használatosak, ú. m.: fa, ólomtömb, ólom- és vasütöltő. Ezek közül a fa rugalmasságánál és könnyen való megvetemedésénél fogva a legalkalmasabb. Éppen ezért a külföldön – már persze arra nyugat felé – nemigen használják, legfőleg a keményebb fajtáit, s azokat is alaposan impregnálva. Minálunk azonban olykor fenyőfadeszkát próbálnak és célra fölhasználni. Legjobban megfelelő a vasütöltő. Használatosak még az úgynevezett „angol lemez” és „francia lemez” néven ismert nyomtatóalapok is, amelyek négyzetes hálózattal vannak ellátva a könnyebb regiszter végett. Ez alátétfeleiségeket azonban csak akkor lehet előnyösen használni, ha a fecskefark-alakú hornyokban mozgatható kapcsokat (facettakapcsokat) megfelelőleg meg lehet rögzíteni a beléjük helyezett csavarral.

Lemeznyomtatáskor a festékező hengerek lehetőleg nyomtatás után állítandók, mivel a lemezforma a legtöbbszőr valamivel magasabb, mint a rendes betűmagasság.

A nyomóhenger borítása mindig a példányszám nagyságától függ. Kis példányszám nyomtatásakor puha borítás, nagy példányszámánál félkemény borítás használható. Az egyengetéshez szükséges levonni a teljes nyomóhengerborítással legyen készíthető. A regiszter kivétel nélkül csak a lemez alá felragasztott egyengetés után állítandó. De nem mulaszthatom el az alkalmat felemlíteni az egyik tanítómesterem mondását: „Egy becsületos egyengetés a lemez alá ragasztva többet ér, mint kettő a nyomóhengerre ragasztva.”

LAKENBACH ART ÚR:

Papiros-mizériák

A nyomdai munkák jórészével olyanformán vagyunk, hogy amíg a forma a gépmesterhez nem kerül: mindenre van idő. A szerző vagy a szerkesztő nem adja folyamatosan a kéziratot, a rajzoló késik, a klisék szintén késnek egy-két napot s a korrektúrák révén is elvész néha egy-két nap. Az idegeskedés, a sürgősség érzete csak ilyenkor kezd mutatkozni az üzemvezetőségénél. Leküldik az avizót a gépmesterhez, hogy egy óra múlva jön le ez és ez a két színben nyomtatandó munka és hogy a papiros, valamint a festék már úton van. A gépmesternek kell tehát helyreütnie minden hiányt és mulasztást, ami eddig előadódott, s hogy ez könnyebben menjen, van hozzá segítség is bőven. Ilyenkor már ott van a gép körül a főnök és a faktor; a megrendelő is érdeklődik és még a szedő kollégánk is odakacsint, hogy miképpen is állunk azzal a formával. Mind jót akar a sok kukta, s aki csak körülállja a gépmestert, mindmegannyi a szakmai tudás és tökéletesség csúcspontján áll, csak éppen az a gépmester nem tud semmit, akinek szegénynek néha öt percen belül ötödik embernek is kell ugyanarra a kérdésre választ adnia. És ilyen kellemes hendikeppel terhelve kell neki tökéletes munkát szállítania, néha olyan húsz-huszonöt éves csörgő, hintázó, zakatoló, elvénült „tragacs”-okon, amelyek úgy ráznak, hogy a rajtuk álldogáló berakónók tengeri betegséget kapnak.

Végre azután a gép elindul, a lányok már kibontották a frissen érkezett papiroscsomagokat és a szegény gépmester dobbenettel vegyes bálmulattal szemléli azt a megvetemedett, hullámos szélű, papirosnak nevezett valamit, amelyen neki gyors és tiszta munkát kell végeznie, s főleg pontos regisztert biztosítania. Mert, hogy a papiros higroszkópikus, „arról kérem most nem érünk rá előadást tartani, mert most nyomtatni kell! Ne törődjön tehát semmivel és nyomtasson az én felelősségemre!”

De mégse menjünk el úgy szó nélkül emellett a papiroskérdés mellett. Békeidőben ismertünk simított és simítatlan nyomtatópapirost, aztán félfamentest, famentest, műnyomatot, igen szép minőségű, bársonyos fogású bankpostát, merített papirost és már készen is voltunk velők. Ma már azonban a papirosgyárak annyiféle variációt tudnak előteremteni a különféle pótlókból, hogy jól fel legyen készülve az a gépmester, aki azonnal kiismeri magát velük úgy az egyengetést, valamint a festék alakítását és

adagolását illetően is. A különféle üvegkemény struktúrájú bankposta, amelynek használatakor a szedésanyag egy-két ezer nyomtatás után eldobható, a merev pengőposta, a „nikon”, amelyen ugyanolyan eredményt akarnának kapni, mint a valódi műnyomatón, a „műnyomató” papiros sokféle raffinált utánzott silány fajtája, melyekről a krétaréteg leválik és amelyek nem megfelelő voltak miatt több egyengetési és nyomtatási időt igényelnek: mind olyan dolgok, amelyek mind a gépmestert terhelik és amelyekre vonatkozóan már a munka vállalása előtt kellene a gépmesterrel a szükséges megbeszéléseket lefolytatni. Az öreg gépmesterek sok mindenféle eseményre vissza tudnak emlékezni, de olyan papirost régebben aligha láthattak, mint amelyeket most szinte naponta kapnak a kezükbe megmunkálás céljából. Csak rá kell nézni arra a papiros-oszlopra, melynek egyik oldala négy-öt centiméterrel is magasabb, mint a másik; ha pedig a szélét nézzük, ott hullámhegyek hullámvölgyekkel váltakoznak. Az ilyen lehetetlen papirost hiába próbáljuk szétvágni, mert ha a 13-as ívet nyolc részre is vágjuk, egy óra múlva már a kvart lapok széle is csupa hullám lesz.

Sajnos, papirosainkat manapság majdnem általában így kapjuk. A racionalizálás bevonult a papirosgyártásba is és az úgynevezett „korszerű” gyorsjáratú papirosgyártó gépekből így esik ki a papiros; az anyag nem tud kifeküdni, félig sem szárad ki s máris fel van tekercselve. Így lesz a jó anyagból a „racionális” kezelés folytán egy a regiszter és a folyamatos munka szempontjából majdnem teljesen hasznavehetetlen valami. E sorok írója fél évvel ezelőtt kapott Németországból is oly tájékoztatást, amelyben az illető német kolléga mint leosztott tapasztalatát állapította meg, hogy az újabban üzembe helyezett gyorsabb járatú papirosgyártó gépekből kikerült papirosok legtöbbszörre hullámosak és össze sem hasonlíthatók a régi gépeken gyártottakkal.

A békeidőbeli papiros jól kikezelt, többször áthengerelt, gondosan gyártott valami volt. Nem voltak akkor még gyorsjáratú papirosgyártó gépek, de nem is kaptunk olyan papirosokat, melyektől a gépmester minden idegszála táncba kezd. Az egyik papiros például hirtelen beszíppantja a festék kötőanyagát, a kencét; a pigment pedig, a festőanyag, ott marad a papiros síkján és szinte tenyérral le lehet törölni onnan. Ilyenkor persze megállapítják, hogy vagy a festék rossz, vagy a gépmester, holott egyik sem igaz. Hanem igaz az, hogy a gépmester egy órával előtte még alig-alig tudott a munka létezéséről. Hogy kellő gondos-

sággal két-három nappal előbb a festéket és a papírost megismerje a gépmester és azokat jól átgondoltan egybehangolja: arra ma már nincsen idő, pedig erre minden vezetőnek gondolnia kellene, mert ez is hozzátartozik a munka racionális voltához. Van azután olyanfajta papíros is, amely nem szívja be a festék kötőanyagát, sőt egyáltalán nem szív be semmit; az ilyen nyomtatványt át kellene párszor szellőztetni, átlőni, hogy száradjon, de erre alig van hely, mert a legtöbb gépterem helyiségét nem is annyira gépteremnek, mint inkább gépraktárnak lehet nevezni, ahol még mozogni is alig lehet, nem hogy racionálisan termelni. Vanak jönevű nyomdák Budapesten, ahol nemcsak a papíros előhozatalára nincs hely, de még a formát is más helyiségben kénytelen bezárni a gépmester.

A gépeknek tehát még valahogy szorítanak helyet, az „aflág”-ot azonban a munkások a szomszédból hordják ötszázanként oda és vissza. Sok ilyen dologról lehetne itt még ma beszélni, de azt hiszem egyet-értünk abban, hogy amit mondtunk: az éppen elég.

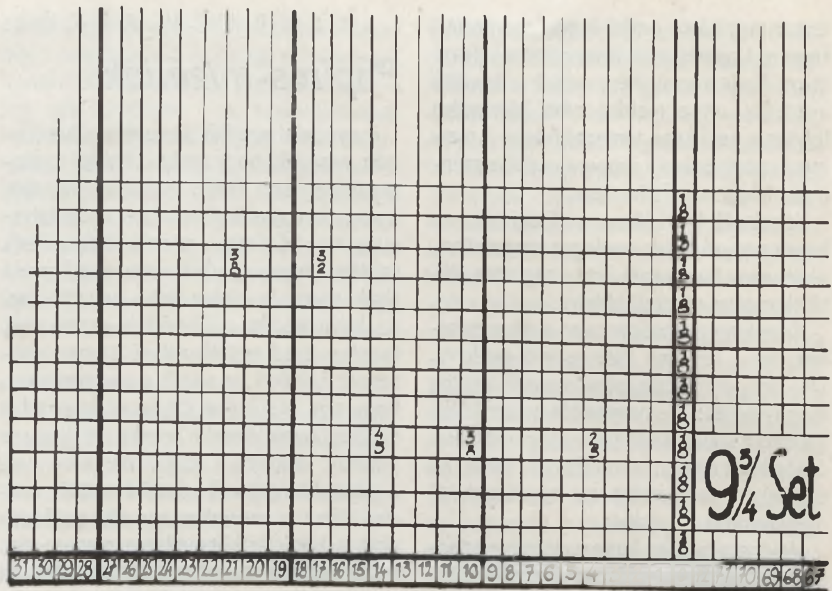
B Á N H E G Y I M Á T Y Á S :

Gyengébbre öntés a Monotype-on

Előfordul, hogy „mellészedéskor” egyszavas sornál a sor végén néhány egységünk fennmarad, vagy sorunk néhány egységgel erősebb, avagy táblázatszedésnél egyes rovatokban nincs helyünk 5, 6, 7 egységes „kemény” kizárás alkalmazására, vagy – különösen nonpareille szedésnél – mellőzni akarjuk a túlvékony kizárást, amelyről tudvalevő, hogy a „schriftholer” megörbíti, sőt el is töri.

Táblázatszedéskor, ha gyakran van szükségünk 5 egységnél gyengébb kizárásra s erre egyébként megvan a lehetőség, úgy segítünk magunkon, hogy egy második számgarnitúrát berakunk a szükségelt erősebb egységre s itt kopogtatjuk le a szóban levő oszlop első számát. Ha ez nem megy, kisegítő eszközökhöz folyamodunk.

Ez a kisegítő eszköz a variábilis első tüje, a „D” rendszerű kopogatók zöld, ú. n. „S” billentyűje. („C” tásztérnél variábilist használunk s a második – 6 egységes sor – lyukát leragasztjuk.) Ennek segítségével betűk és kemény kizárások rendes vastagságuknál erősebbre és 2 egységig gyengébbre önthetők anélkül, hogy az öntőnek a gépen valamit állítania kellene.

A Monotype dobjának részlete, áttekinthetőség okáért síkban kiterítve.

Ha az „S” tűt egy betűbe vagy kemény kizárásba beleütjük: a „Set” alapkizárásának használata esetén a kizárást vagy betűt az öntőgép 2 egységgel gyengébbre önti; a normális betűvastagságot ez esetben a 3–8 kizárás adja. Ennek a magyarázata, hogy betű és kemény kizárás öntésénél az öntőgépen az alsó ék működik, míg variábilis öntésénél a felső ék: „S” használata esetén mind a két ék működésbe jön, a két ék között pedig 2 egység a különbözet.

Az „S” használata a következőképpen történik: leütjük a betűt s a billentyűt lenyomva tartjuk, míg az „S”-t beleütjük. 5, 6 és 7 egységes betűknél előbb az „S”-t ütjük le s azután a szükséges betűt, visszanyomva a 4 egységes egységpálcát, hogy az egységkerék útját az 5, 6 vagy 7 egységig szabaddá tegyük.

Ama sorokban, amelyekbe „S”-t ütötünk, variábilist persze nem használhatunk.

Erősebbre öntés. Az „S”-sel szedett sorok kizárása háromféleképp történhetik:

1. A használt Set alapkizárását 3–8-ból levonjuk s a maradványhoz hozzáadjuk a kizárásmutató által mutatott kizárást. Például 8¹/₂ Set-nél: 3–8 (= 2–23)-ból 1–12 = 1–11; 9³/₄ Set-nél: 3–8-ból 1–8 = 2–0. – Példa: A 9³/₄ Set-tel szedett sorban 5 betűnél használtunk „S”-t, a sor végén 4 egységünk maradt. A kizárásmutató az 5-ik mező 4-ik oszlopában a 2–5-öt mutatja, ehhez hozzáadjuk a fenti 2–0 maradványt. Helyes kizárás: 2–5+2–0 = 4–5.

2. Minden (egy sorban) „S”-sel szedett betűért a kizárásmutató által mutatott kockához két-két függőleges oszlopot hozzá-

számítunk. – Példa: Fenti példa adatait véve alapul, a kizárásmutató az 5-ik mező 4-ik kockáját mutatja; ehhez hozzá 5×2 = 10 kocka, a helyes kizárás: 5-ik mező 14-ik oszlopában 4–5.

3. A fennmaradó egységszám (példánk esetében 4) a dob megfelelő (5-ik mező) 3–8 kizárásától továbbszámítandó. (3–8 nem számít bele.) – Példa: A sor végén 4 egységünk maradt, a kizárásmutató az 5-ik mezőben áll. Ebben a mezőben megkeresük a 3–8-at s 4 kockát olvasunk ettől balra; helyes kizárás: a 14-ik oszlopban 4–5.

Amint látjuk, az eredmény mindhárom esetben ugyanaz.

Az „S” oly sorok kizárására is alkalmas, amikor csak 2–3 egység szóközünk marad. Ilyenkor az „S”-t a szó első betűjébe ütjük s a sort fenti módok egyikével kizárjuk.

Gyengébbre öntés. Ha sorunk néhány egységgel erősebb s ezt be akarjuk hozni, a sor betűibe „S”-t ütünk s kizárásnál a megfelelő 3–8-tól annyi kockát olvasunk a dobon visszafelé (jobbra), ahány egységet be kell hoznunk. – Példa: Egy sorban 4 egységet kell behoznunk; 10 betűbe ütötünk „S”-t. A kizárásmutató a 10-ik mezőben áll. Kizárás: a 10-ik mező 3–8-tól 4 kockát olvasunk visszafelé s így a 17-ik oszlopban a 3–2 kizárást kapjuk.

...

Az elmondottakat síkba terített dobrészlettel szemléltetem, megjegyezve, hogy a Set-dobon könnyebb áttekinthetőség kedvéért csak azokat a számokat tüntettem föl, amelyekre fentebbi példáimban hivatkozás történik.

Bánhegyi Máttyás.

A szedőszekrény incselkedő ördöge...

Ilyen, szellemesként hatni akaró körülírását is olvashattuk már annak a fránya ható erőnek (jobb volna mondani: rontó vagy ártó erőnek), amely a crux typographorum-ot, az édes mindannyiunktól rettegve rejtgetett, útálva útált, mert tökéletlenségünket és emberi gyarlóságunkat lépten-nyomon eszünkbe juttató sajtóhibát létrehozta.

Hát az ördögöt, pláne a szedőszekrényét nem lehet a sajtóhibákért felelősségre vonni, amikor azoknak annyi ördögük van, ahány ember munkájából valamely könyvnyomdai termék összetevődik. „Sajtóhiba” egyébként is igen elmosódott, elégtelen, elavult kifejezés, mert nem húzható rá mindazokra a bajokra, amelyek a nyomdai párt mai differenciáltsága korában, a nyomdai üzemből dolgozók munkájának részben kifogásolható módon való végzéséből, nagyrészt pedig kedvezőtlen körülmények összetételéből adódnak elő. Jellegzetes körülmény, hogy nekünk, nyomdászoknak még terminus technicusunk, gyűjtőfogalmunk sincs a sokfajta munkahiba megnevezésére. Rendszerint „baj”-nak hívjuk. (Grimbusz, bochta, galiba, machlajka: ilyeneket is hallani; ezeket azonban csak azért írom ide, hogy utódaink erről is értesüljenek.) Legkifejezőbb volna, amint azt a nyomdával összekötésben levő laikusok mondják: a „nyomdahiba” elnevezés.

A nyomdászok lelkiismerete ebben a tekintetben sokféle. Vannak olyanok, akik keken kimondják, hogy nyomdahiba csak az, amit a megrendelő reklamál. Valamelyest igazuk van, de csakis az anyagi felelősségre vonatkozóan. Erkölcs dolgában azonban sántít a szentenciájuk, mert attól, hogy a bárgyú megrendelő nem reklamál, a hiba mégis csak hiba marad, amelyet az igényesebb megrendelő biztosan megreklamált volna. A lát lelkiismeretűekkel szemben állnak azok a nyomdászok, akiket a lelkiismeretük még akkor is bánt, ha a megrendelőnek helytelen írása vagy a nyomtatvány rendeltetésének meg nem felelő egyéb rendelkezése miatt kifogásolható valami a kész nyomdai termékben. Természetes, hogy e kétféle szélsőséges nézetet vallók között széles skálája van az esetenként más-másképpen való elbíráhatásnak. Vegyünk csak néhány példát: Föltétlenül nyomdahiba – még ha a megrendelő nem is reklamálja –, amikor a betűanyag nagy kopottsága miatt tökéletesen

ki nem egyengethető egyes betűk helyett imitt-amott csak betűfoslányok vagy üres közök vannak. Szintúgy nyomdahibának lehet mondani azt, ha egy állandó megrendelő helyiségváltozása folytán szükségessé vált összes újrarendelt nyomtatványai kéziratának egyikében elfelejtve kijavítani az új helyiség meghatározását, azt az egy nyomtatványt a régi helyiség megnevezésével nyomtatják ki. Nyomdahiba ez akkor is, ha a megrendelő feledékenysége következményeit vállalja; mert ha kis nyomdaüzemről van szó, ahol az ilyen fajtájú hiba megesett, könnyen észrevehetette volna már a principális is, aki rendszerint maga végzi a gépreviziót, a nagyobb és nagyon nagy nyomdáknak pedig már a tászkát író hivatalnoknak kellett volna észrevennie, hogy az egyik kézirat nincs rendben. Még a legtagabb lelkiismeretű nyomdász sem mondhatja, hogy egy állandó megrendelőjének ilyen fontos változása annyira közömbös előtte, hogy a sok közül egy ki nem javított kéziratot nem tartozna észrevenni. A második viszonylatban – a nagyon lelkiismeretes nyomdászt véve alapul – „jogos” a lelkiismeretfurdalás, ha például egy idejétmúlt értesítés kihagyását nem szorgalmazta a nála készülő lapból, noha ezért felelősségre nem vonható; de azt már senki széles e világon nem róhatja föl hibájául, hogyha egy kézirat hibát, amely több számtétel helytelen összeadásából eredt, nem vett észre és úgy nyomtatta ki a nyomtatványt.

Amint tehát látjuk, roppant terjedelmes a mezeje azoknak a lehetőségeknek, amikor a nyomdász hibát ejt, de csak bizonyos hányada ezeknek a lehetőségeknek terhelheti az ő lelkiismeretét még akkor is, ha állandó megrendelőjével szemben a leg-lelkiismeretesebb állápontra helyezkedik. Ennek a terjedelmes mezőnek területébe beleértendők természetesen még azok a nyomdahibák is, amelyek nem a szedés és nyomtatás során származhatnak, hanem a papíros körül (nagyság, szín, kötés stb.), vagy a példányszám dolgában (hogy csak egyet említek: mutációk helytelen példányszámban való nyomtatása) adódhatnak. Az öntés, a klisírozás is hibalehetőségeket rejt magában. Minél differenciáltabb a nyomdaüzem, minél több ágazattal működik, annál több ördög incselkedik velünk mint rontó és ártó erő.

Ebben a cikkemben a kéziszedés területének csak egy kis részletét akarom földolgozni a hibalehetőségek szempontjából. A kéziszedés, a gépszedés, a korrektúra-olvasás területéről való bajokat majd egymásutání időközökben szeretném leírni és méltatni, helyel-közzel méltatlankodni fő-

löttük. Olvasó kollégáimat kérem, ne nehezteljenek reám, hogy általánosan tudott dolgokat feszegetek, de a szakíróknak kötelessége az is, hogy a közismert dolgokat is megvilágítsa, csoportosítsa, a bajok kútforrására rámutasson és ezzel sok embert nagyobb vigyázatra serkentsen.

Térjünk tehát át a tipográfia legősibb instrumentáriumához: a szedőszekrényhez. Amikor az osztás alkalmával a balkezünkben tartott sorcsomóból (griff) a jobbkezünk ujjai közé vett szót vagy szócsoportot a szekrénybe szétvetjük, igen könnyen megtörténik, hogy elszámítjuk magunkat. Például: Az ujjak közé vett betűcsoport ezt a szót tartalmazza: „okvetetlenül”, mi pedig hirtelenében „okvetlenül”-nek olvasván azt, az „okvet” részletet helyesen vetettük szét az illető rekeszekbe, de már az utána következő e betűt olvasási hibánk folytán az l-rekeszbe dobtuk, az azután következő t betűt az e-rekeszbe és így tovább, s csak amikor már az „ül” részlet marad az ujjaink közt: vesszük észre „gyászos tévedésünk”. Igaz, hogy ilyenkor visszafelé nyomozással igyekszünk megtalálni a tévesen szétvetett betűket, ám ez a törekvésünk – merem mondani – ötven százalékban kudarcot vall, egyrészt mert a zavar folytán türelmetlenek lettünk, másodsor az idő is int, hogy ne bibelődjünk annyit vele. Van ugyan olyan kolléga is, aki egy vizslát megszégyenítő igyekezettel megtalálja végig a hibás munka „nyomait”, de ez a kivételek közé tartozik. Íme: megszületett az első, a legősibb hibalehetőség. Mert amikor azután szedni kezdünk: hacsak a tévesen szétvetett betű vastagsága meg nem haladja a most szedendő betűt, nagyon ritkán vesszük észre, hogy nem azt a betűt tettük a sorjázóba, amelyet kellett volna. Természetes dolog, hogy a sor zárásakor való átolvasás révén könnyen megtalálhatnók a hibát; de a sor átolvasása szedéskor nem minden szedőnek jó tulajdonsága, azonkívül pedig nem is sikerül mindig észrevenni a hibát, minek következtében az ottmarad. Már most, ha a házi korrektúra olvasása alkalmával a korrektor sem veszi észre, ami szintén a lehetőségek közé tartozik – noha nem volna szabad, ám emberi gyarlóságunk folytán mégis lehetséges –, majd amikor a szerző sem veszi észre, egyrészt mert ő is csak ember, másrészt a hibalehetőségek dolgában nincs meg a tanult nyomdászéhoz hasonló beidegzettség, esetleg az idő rövidsége vagy más okok miatt, a szerző tudtával, nem is küldtek neki korrektúrárt: a hiba továbbra is csak ottmarad. Van ugyan még egy lehetőség a hiba észrevételére: a géprevizió. Ám ha a forma nagy,

a géprevizíót végző egyén nem feküdhethet neki, hogy az egészet újból átolvassa (hacsak nem valami fontos, nagy példányszámú, vagy drága papírosra nyomtatandó munkáról van szó és ezért kötelessége magát ennek a munkának is alávetni) és így a hiba makacsul ottmarad a példányszám utolsó ívének kinyomtatásáig. Hiszen ha nem olyan hiba, hogy kiforgatja a szót értelméből, rendszerint rá sem hederítenek, vagy ha észre is veszik kinyomtatás után, az illetékes személyek kegyes elnézésében részesül. Ám ha például ez a mondat: „Kiváló tudósunk érdeme, hogy . . . stb.” így fest: „Kiváló tudósunk érdeme, hogy . . . stb.” vagy ehhez hasonló, valakit megcsúfoló hiba „marad benn”, nincsen a világnak az az előjárója, aki a port el nem verné az összes tényezőknél, akiknek a hiba létrejöttében részük volt. Pedig hát mi történt? A pecek sorozata. Igen ritka eset ugyan és csak fantáziában dús koponyájú emberek írhatnak le ekkora körülményességgel ilyesmit, ám senki nyomdász nem mondhatja, hogy nem történhetik meg. Sőt! Minél gondatlanabbak a fentvázolt „közreműködők”, annál több esetben és még a fentvázoltnál is különböző!

Ez tehát a hibalehetőségeknek csak egyetlen-egyike, s mint legősibbet, első számúnak tettem meg. Most pedig, mielőtt a legközelebbi vizontlátásig búcsút veszek kedves olvasóimtól, nem állhatok ellen ama vágyamnak, hogy ezt az eddig eléggé száraz olvasmányt meg ne fűszerezsem egy megtörtént eset elmondásával, amely kapcsolatos a „fishibákról” általam elmondottakkal.

Inaskoromban a gazdám konkurenciális célokból nagyon ambicionálta egy szlovák naptár kiadását. (Felvidéken tanultam.) Mint-hogy nem volt odavalósi „öslakó”, nem igen volt nexusa a szerkesztés szempontjából számbajöhető személyekkel. Itt-ott elejtett szavaiból megtudta ezt Rudolf nevű szlovák segédmunkásunk (akkor még kerékhajtónak nevezték) és a távoleső szülőfalujának plébánosát ajánlotta gazdánknak. Az alku létrejött, a plébános vállalkozott a szerkesztésre. Szlovák szedőt is kerített Rudolf egy szomszéd faluban lakó kisbirtokos személyében, aki tíz év előtt öröklés révén jutván húszholdnyi birtokhoz, szögre akasztotta a tenákulumot divizóriumostul. Idős ember volt, tiszta magyar nevű, de már ősei is elszlovákosodtak, afféle bocskoros nemes. (Igen kedvelte a pálinkát.) Egy napon beállított és elkezdte a munkálkodást. Mint afajta, gyakorlatból kipottyant ember csigalassúsággal dolgozott, de annál „fisesebben”. A szekrény telerakása után elkezdte a szedést és néhány nap múlva

korrektúrát küldött – néhány oldalt – a plébánosnak Rudolf útján, aki csak egyszer hetente ment haza falujába „tisztát váltani” és házatját megnézni. Vasárnap korán reggel átadta a plébánosnak a korrektúrát, de már délután hívatta a plébános. Azzal fogadta Rudolfot, hogy lehetőleg még ma kerítse elő a szlovák szedőt, mert sok a hiba, beszélni kell vele. Ezt Rudolf meg is tette s a szomszéd faluból magával hozta a kissé pityókos szedőt. A plébános azt kérdezte a szedőtől, hogyan lehetséges, hogy annyi hiba van. Szlovák szedőnk elmagyarázta, hogy a szekrényben száznál is több rekesz van és bizony megesik, hogy a betűk visszarakásakor nem mindig jut a helyére az illető betű, a szedés alkalmával pedig tévesen kerül bele a sorjájába.

– Minek száz rekesz? – kérdi a plébános.
– Mi van annyi rekeszben?

– Malijé literi, velikijé literi, cifri, vselijaké literi (magyarul: kis betű, nagy betű, számok és különböző betűk) – kezdte sorolgatni szlovák szedőnk.

– Aj páleného literi (magyarul: és a pálinka literjei) – vágott a szavába a plébános, olyan szójátékot alkalmazván, amellyel fején találta a szöveget. Rudolf pedig vigyorogva így kotnyeleskedett bele:

– Ördöge van a főtisztelendő úrnak, hogy úgy etalálta . . .

– Nem kell ahhoz ördög, Rudolf fiam, csak jó szaglóképeség! – mondta nevetve a plébános.

Szlovák szedőnk elszégyelte magát és azontúl előbb ő maga olvasta át az oldalakat.

A Grafikai Szemle következő számainak egyikében tovább szövegetem a könyvnyomdai hibalehetőségek hálójának szálait-bogait.

S Z É K E L Y A R T Ú R I I . :

Gépszedő lennél?

Te is gépszedő szeretnél lenni? Úgy-e, mert úgy gondolod, hogy akkor remélhetőleg biztosabb a kondíciód és többet fogsz keresni? S valahogy tisztábbnak és kényelmesebbnek is látszik a gépszedő munkája, mint a kéziszedőé: nem kell annyit lótniafutnia, szekrényeket húzgálnia és emelnie, vízben úszó maszatos ócska betűkkel és sortöltő anyaggal bajlódnia stb. stb.

Kétségtelen, hogy a gépszedői munkában lehet valami csábító, de viszont az is igaz, hogy nem minden szedő alkalmas arra, hogy gép mellett – különösen gondosabb munkához szokott nagyobb nyomdák gépei mellett – foglalhasson helyet. Ha azonban a kézi-

szedő a szükséges képességekkel rendelkezik, mindenesetre inkább lehet erre kilátása.

A szedő legnagyobb mértékben rá van utalva arra, hogy helyesírási és nyelvtani kérdésekkel foglalkozzon; ha ezt elmulasztja, saját helyzetét nehezíti meg. Azonkívül olvasottnak, társadalmi, kulturális és gazdasági kérdésekhez valamelyest hozzáértőnek kell lennie a jó gépszedőnek. Ebben az esetben könnyen megbirkózik a rossz kézírattal, munkáját lényegesen megkönnyíti és tekintélyét emeli; nem is szólva arról, hogy a művelt szedő társadalmilag is értékesebb személy. Aki sorsát a Betűvel kapcsolta össze, viselnie kell az ebből folyó követelményeket, hogy boldogulhasson. Szakmánkban a boldogulás szorosan egybekapcsolódott a helyesírás és nyelvtan rendkívül fontos tudásával. Sőt – mondhatnók – jóval nagyobb mértékben, mint a kéziszedésnél, mert hiszen a gépszedőnek háromszor gyorsasággal kell a szöveget egyezően földolgoznia.

A fiatalabb kéziszedő-generáció, sajnos, elhanyagolja a helyesírási és nyelvtani kérdéseket. Ezeknek tudása nélkül a gépszedő helyét jól nem töltheti be. A gépszedő korrektúrája ugyanis nagyon költséges. Tudjuk, hogy a soröntő gépeknél már egyetlen betűhiba miatt is újra kell szedni az egész sort, közben pedig az is megtörténhet, hogy az újonnan szedett sorba újabb hiba kerül, vagy a korrektúrasort „eldugják”, vagyis rossz helyre kerül. Már ezek a technikai okok is példázzák, mennyire fontos a gépszedő helyesírási biztossága melyet pedig nem a gépénél kell megszereznie, hanem azzal már eleve rendelkeznie kell.

Régebben az volt a helyzet, hogy a jó szövegszedőkből kerültek ki a gépszedők. A szekrény mellett a folytonos, hosszú gyakorlat folytán az értelmes szedő elég jó helyesírási tudásra tehetett szert. Közben azonban nagy változások történtek. Nemcsak a napilapokat, hanem minden szöveges szedést a gépszedőkre bízta. Így tehát ma már szövegszedésre csak ritkán van alkalma a kéziszedőnek és a szekrénynél nemigen szerezhetheti meg a szükséges helyesírási és nyelvtani fölkészültséget. Alapos önképzéssel, a szaktanfolyami munkáknak magyar nyelvi csoportjába való bekapcsolódásával nagy mértékben fejleszthetjük nyelvkészségünket, amely a kéziratolvasáshoz (ami a kéziszedésnél sokkalta több, mint a kéziszedésnél) és a szedéshez nélkülözhetetlenül szükséges, hogy kifogástalan és használható munkát végezzünk. A gépszedő-jelölt vagy önjelölt már a szekrénynél kezdje el fölkészülését; a szedőgéphez könnyebben juthat el, s ott biztosabban felel meg, ha jól ismeri a helyesírást és a nyelvtant.

ARANYOSSI ORBÁN

MŰKERESKEDÉSE
BUDAPEST IV, VÁCI U. 12
(8. EMELET, LIFT)

KÉPEK, SZOBROK,
VÁZÁK, KERÁMIÁK,
KIÁLLÍTÓ MESTEREK
ALKOTÁSAI,
REMEK KÉPKERETEK

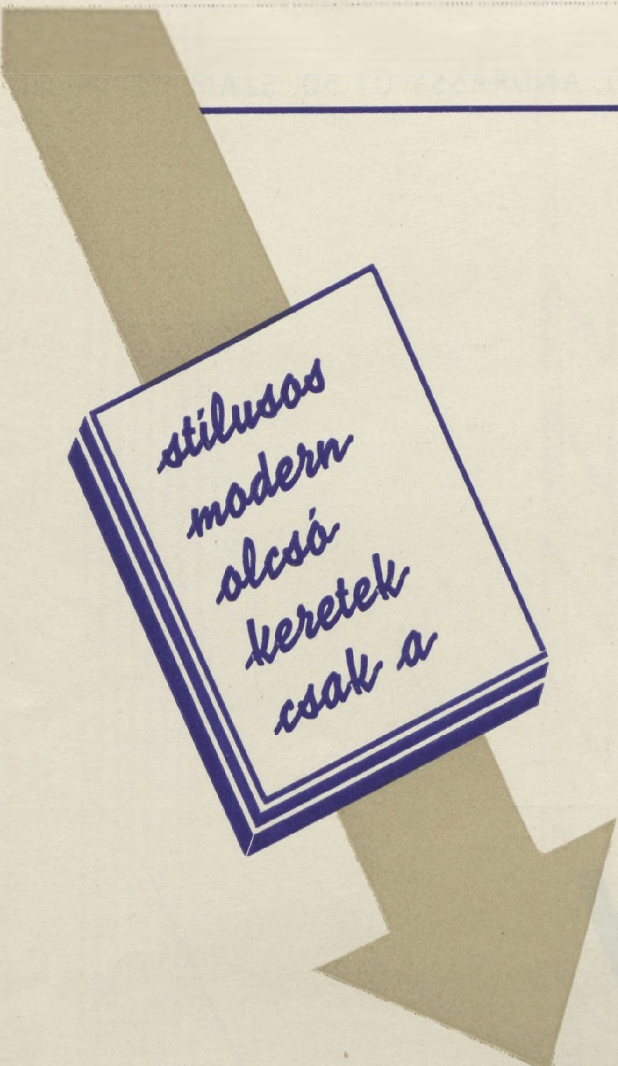
11. oldal

HA TÁRSASÁGBAN, SZÍNHÁZBAN,
OTTHONÁBAN KELLEMES, FÍNOM
ILLATOT ÉREZ : AKKOR AZ CSAK

Barthelmy Kerecséni kölnivíz

LEHET. ÜZLETÜNKBEN KAPHATÓ

12. oldal

*stilizusos
modern
slcsó
keretek
csak a*

GARAI BOLTJÁBAN

Arany János ucca 8. sr.

14. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakbéli továbbképzőjének munkáiból. Mindkét nyomtatvány tervezője Bldvégi Ernő.

NÉPSZAVA
NÉPSZAVA
NÉPSZAVA
NÉPSZAVA
NÉPSZAVA
NÉPSZAVA
NÉPSZAVA

naplótár

1 9 3 7

ULSTEIN JÓZSEF

MODERN LAKBERENDEZÉSEK LERAKATA

BUDAPEST VII, WESSELÉNYI UCCA 35

BUDAPEST, 193

Tilyés Károly

Úridivat-szabó

BUDAPEST IV, KOSSUTH LAJOS
UCCA 3, II. EM. TEL.: 1-875-00
MÉLTÁNYOSAN SZOLID ÁRAK!
MODERN, ÍZLÉSES MUNKA!

16. oldal

Mutató a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete továbbképző tancsoportjainak munkásságából. A levélfaj tervezője Kurcsics Ernő, a cégjegye Farkas Miklós. Az ólommetaszt végezte: Horváth János III.

K É P E K
SZOBROK
KIÁLLÍTÓ
MESTEREK
ALKOTÁSAI
R E M E K
KÉPKERETEK

*Aranyossy
Orbán
műkereskedő*

BUDAPEST IV, PETŐFI UCCA 12
MŰTEREM A HÁZ 6. EMELETÉN (LIFT)

17. oldal

KÖNYVEK ÉS

ÍRÓSZEREK

ÜZLETIKÖNYV

LEVÉLPAPÍR

JUBA KAROLY

RÁKOSSZENTMIHÁLY, RÁKÓCZI FERENC UCCA 162. SZ.

HERNYÓSELYEM-
KÜLÖNLEGESSÉGEK,
NŐI, ÚRI HARISNYA
ÉS BÖRKESZTYŰ
SZAKÜZLET

MÉDY HARISNYAHÁZ

BUDAPEST VI, TERÉZ KÖRÚT 28/A

18. oldal

Mélynyomtatói egészségügy

„A mélynyomtató gépterem szellőztetésének és fűtésének jó vagy rossz megoldásától függ az ott alkalmazott személyzet egészsége, munkabírása, sőt az élete is”: körülbelül ebben a mondatban lehet összefoglalni az ezzel foglalkozó orvosprofesszorok és szakértők megállapításait.

Magyarországon is erősen tért hódít a mélynyomtatás technikája, ami magával hozza az ott alkalmazott személyzet létszámának szaporodását. Ugyanakkor aránytalanul emelkedik a mélynyomtatás betegeinek a száma. Nem túlzó, sőt igen szerény adatok szerint: a mélynyomtatásnál dolgozók minden másodikának a szervezete többé-kevésbé meg van támadva a toluol-gázoktól, nem számítva ide az apróbb bajokat, úgymint: étvágytalanság, szédülés, emésztési zavarok, foghullás stb., amelyek csupán egészen kezdeti tünetei a toluolmérgezésnek. Eme szomorú statisztikának részben a helytelen életmód – aminek többnyire gazdasági okai vannak –, de főként a meg nem felelő gépterem és rossz szellőztethetőségük az okozói. Olyan üzemben például, hol a mélynyomtató gépterem rossz-szellőztetésű pincében van elhelyezve: mindig több a beteg, mint ott, ahol csak valamennyire is betartják az egészségügyi követelményeket. Pedig az üzemek is érdeke, hogy stabil, összedolgozott, egészséges személyzet álljon állandóan a rendelkezésére. Ha másért nem, úgy a nyugodt, folyamatos munkamenet megtarthatásáért, mert a betegeskedő, kisegítőkel megspékelt, toluol-gázoktól elkábított személyzet minden igyekezete dacára sem képes olyan precizitással dolgozni, mint a begyakorolt, jó levegőben dolgozó, tiszta agyú, toluolrészegségben nem szenvedő munkaerő. Az ilyen gázokkal telített levegőjű helyiségben 1–4 órai munkálkodás után olyan nagyfokú lehet a toluolrészegség, hogy az ott tartózkodó személyzet nem képes figyelmen és gondolkodásán úgy uralkodni, mint azt a munka megkíváná. Tehát az üzemeknek a saját érdekük is megköveteli az egészséges géptermet és annak korszerű szellőztetőkészülékkel való felszerelését.

Milyen legyen az a gépterem, ahol – már amennyire lehetséges – meg van védve az ott dolgozók egészsége, munkabírása és élete? Az eddigi tapasztalatok ezt mutatják: legyen tágas és magas terem, nem pedig eldugott, sötét és alacsony, rosszul szellő-

zött pincehelyiség, amely még a toluol-gázok nélkül is egészségtelen volna, s amelyben azonkívül az egyik gép a másiknak a hátán van összezsúfolva. Csak annyi gép legyen a teremben, hogy elegendő levegős hely jusson mindegyikre. Megfelelő, jól elhelyezett szellőzőkészülékek álljanak rendelkezésre, úgy a gázokkal telített levegő elvezetésére, mint tiszta levegő behozatalára. Légszívók kelljenek úgy a toluol-párolgás főbb pontjaira, mint a terem általános szellőztetésére; elhelyezésük pedig olyan legyen, hogy ne oda szívják a toluol-gázokat, ahol a gépet kezelő személyzet a gép kezelése okáért tartózkodni kénytelen, hanem ellenkezőleg: onnan szívják a terem olyan pontjai felé, hol kevesebbet tartózkodnak. Azon az oldalon, hol a személyzet tartózkodik, légfúvókat kell elhelyezni, melyek egyenesen friss levegővel látják el a termet. Télen át természetesen megfelelően temperált levegővel, mert a gépterem fűtése az állandóan szükséges levegő-cirkuláció miatt csupán ilyen módon, azaz légfűtéssel képzelhető el.

A légfúvókat alacsonyan, a föld szintjéhez közel – aknafűtésszerűen – kell elhelyezni, hogy a toluol-gázokat, melyek a levegőnél valamivel nehezebbek, a légszívókhoz hajtásák és ne csak a levegő magasabb rétegeibe, ezáltal huzatot okozva. Hogy azután a toluol-gázokkal telített levegőt toluol-lecsapoló készülékbe vezetik-e, avagy el hagyják illanni ezt a drága anyagot a levegőbe: ez már az üzemek finansiális belügye, ha ugyan a környék lakosai nem protestálnak a jóillatúnak éppen nem nevezhető levegő ellen. Mindenesetre a toluol-lecsapoló készülék felszerelésének – az anyag megtakarításán kívül – van még egy hasznos oldala és pedig: mivel az üzemek csökken a kiadási higitóanyagra, beszerezhet magának valódi toluolt és xilolt, nem pedig még az ezeknél is mérgezőbb hatású póttanyagokkal kevert, de jóval olcsóbb póthigitókat. Hogy a valódi toluollal és xilollal előállított munka minőségileg is különb: tán fölösleges is vázolni, hisz tisztában van véle minden mélynyomtató szakember.

A mélynyomtató gépteremnek nagy ablakai legyenek, amelyek nyáron át állandóan nyitva tartandók, mikor kevesebb ventilátor szaladhat, tehát kevesebb áram fogy; míg télen át igen csinos összegű világítási árammegtakarítást jelent. A minőségi munkák meg egyenest megkövetelik a természetes világítást. Ne tartsunk a gépteremben semmiféle nyitott edényben higitóanyagot, mert ez nemcsak párolgási anyagvesztéséget jelent, hanem szaporítja a teremben a gázokat és emeli a tűzveszélyt is. Az öltöző-

helyiség ne legyen a gépteremben és mivel a toluol-gázok nemcsak belélegzésre veszedelmesek, hanem a bőr pórusain keresztül is a szervezetbe jutnak és romboló hatásukat úgy is éreztetik: álljon a személyzet rendelkezésére minden üzemben meleg zuhany, hogy a személyzet tagjai munka után lemoshassák magukat, s így a bőr pórusait szabaddá téve, csökkentsék a toluolmérgezés veszedelmét. Na meg hogy ne legyenek kénytelenek magukkal hazavinni a toluol illatát.

Ezek voltának röviden vázolva azok a legfontosabb egészségügyi követelmények, melyeket a mélynyomtatással foglalkozó üzemek figyelmébe ajánlunk és amelyeket önként kellene megvalósítaniok nemcsak emberi, hanem észszerűen fölfogott kapitalista álláspontból is.

ZIEGLER GYULA:

Gépszedéstechnikai apróságok

Gépszedőink gyakorlatában nem a legritkább eset, hogy olyan munkák kiszedésével bízzák meg őket, amelyeknek egyszerű és helyes módon való elvégzését vagy nem ismerik, vagy pedig bizonytalanul és helytelen módszerrel fognak hozzá munkájukhoz. A mindennapi élet bőven szolgál ilyen „szedéséstechnikai” példákkal, hiszen azért, hogy a kézi szedés munkaterületének egy része már átvándorolt a gépszedés birodalmába, nagyon sok új technikai eljárás alakult ki. Ami eddig a kézi szedés munkájánál szabályként szerepelt, az a gépi munkánál megváltozott és újjaalakult. Új technikai fogások keletkeztek, amelyek nemcsak gyakorlatot, de bizonyos mértékű értelmességet is követelnek. Ezért a gépszedők szakképzettsége manapság elsőrendű követelmény.

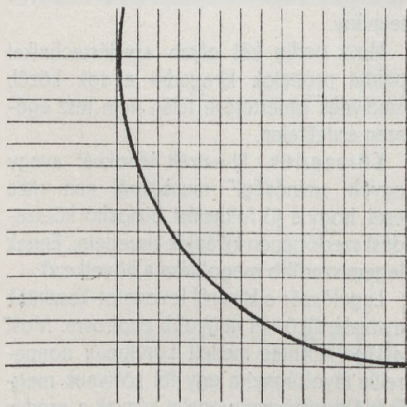
Most pedig két olyan szedéséstechnikai példát próbállok kiragadni a sok közül, amelynek ismertetése talán nem lesz egészen érdektelen.

Körszedés. Illusztrált lapoknál avagy egyéb „minőségi” munkáknál nem ritka eset, hogy a jó folthatást biztosító körszedést szedőgépén kívánják kiszedetni. Ennek legegyszerűbb megoldása a következő:

Legelőször a kliséről levonatot készítnék a szedéstükörnél nagyobb papirosra. Most a klisé kerülete mellett körülbelül nonpareille távolságnyra egy fél körívnek megfelelő hosszúságú vonalat húzunk a szedés és klisé közti margó céljából. Az így meg-

vonalozott levonatot most rátesszük arra a kvarthajóra, amelyen a szedés szélességének és magasságának szánt hely ürpótlékkal körül van határolva. Itt a levonatot úgy állítjuk be, hogy azon a klisé a kívánt és meghatározott helyre jusson. Ügyeljünk arra, hogy a klisé pontosan középen álljon, amit célszerű kvadrátokkal és egyéb kizáróanyaggal is leellenőrizni. Ha ezután a szöveget – mondjuk – petitből 20 ciceróra szedjük, akkor annyi petit ólomsort rakunk egymás mellé a klisé levonatóra, hogy azok a klisé fél körívét a margóval együtt letakarják. Most megszámláljuk a sorokat és azoknak felét levesszük a levonatról, mert csak a negyed körív befedésére, illetve beosztására lesz szükségünk. Ezután az első ólomsor oldalfalán vízszintes irányban vonalat húzunk, utána levesszük az ólomsort és meghúzzuk a másodikat, harmadikat és addig vonalozunk, míg a sorok el nem fogynak. Amikor ezzel végeztünk, az ólomsorokat függőleges irányba állítjuk és azonos módon vonalakat húzunk a klisé margójáig. (L. ábra.) Ezáltal egy petit „geviert”-nek megfelelő négyzethálózatot kapunk és ennek segítségével már könnyen leolvashatjuk, hogy mennyivel vannak az egyes sorok behúzva. Az így nyert eredményt sorok szerint egymás alá írjuk (pl 1 sor = $4\frac{1}{2}$ négyzet stb.) és most már minden mérícsgélés nélkül megkezdhetjük a körszedést. Ha az első negyed körív sorait leszedtük, akkor a további sorok leszedése fordított sorrendben folytatódik. Természetesen, ha például borgisz betűt szedünk garmond testre, akkor a függőleges vonalozás borgisz, a vízszintes pedig garmond szélességű lesz.

Ezzel a módszerrel még a legkisebb nyomdában is lehetővé válik, hogy a körszedés szabályos és könnyen elvégezhető legyen. Olyan üzemekben pedig, ahol a körszedés rendszeresen fordul elő, ajánlatos celofánra nyomtatott négyzetes beosztást használni.

Segédeszköz a gépen való körszedéshez.

Levágásra szedett korrektúra-sorok. Mindennapi munkánk közben gyakran előfordul, hogy szélesformátumú korrektúra-sorokat kell leszedni akkor, amikor gépünk keskeny sorszélességre áll. Amikor csupán néhány sor leszedéséről van szó, megtakaríthatjuk a gép átállításához szükséges időt, annál is inkább, mert levágásra is pontosan megszédhetjük a gépsorokat. Ennek legegyszerűbb módja, ha legelőször négyzetekkel ritkított mínusz-sort szedünk, amelynek elején egy kurrens I betű áll. Így:

| — — — — —

Ezt a sort fogjuk tehát mérték gyanánt fölhasználni. Most a korrektúrán kijavított sorra rátesszük e mintasort úgy, hogy elől az I betű pontosan vonalban álljon az első betűvel, míg a sor végén lévő mínuszok arra az oldalra essenek, ahol a korrektúralevonaton a hibás szó végződik. Ezáltal a mintasor pontosan meg fogja mutatni, hogy mennyivel kell a leszedendő korrektúra-sort elől vagy hátul behúzni. Ilyen módon egészen egyszerűen és az elképzelhető legpontosabban végezhetjük el a korrektúra-sorok leszedését.

K U L C S A R I M R E :

Az autotípiák stereotipálása

Schreiber Ede szaktársamnak a Grafikai Szemle ötödik számában megjelent cikkéhez volna néhány kibővítő adatom.

A modern stereotípiában a legfinomabb raszterezett vagy többszínű autotípiák stereotipálása sem jár ma már nehézséggel. A villamossággal vagy gőzzelfűtött matricasajtoló, mely a matrica nedvességét kiszívó szivattyúval van ellátva, nagy előnyt jelent az autotípiák stereotipálásánál. Az autotípiához használandó matrica a legjobb minőségű, sima és egyenletes képfőlületű legyen. A matrica nedvesítésekor a képfőlületeket egymásra téve, nedves itatós vagy dekli közé rakjuk. Legmegfelelőbb lesz a matrica nedvessége, ha az áztatást egy nappal a használat előtt végezzük.

A kliséet puha rézdrót-kefével benzinben jól megmossuk, hogy minden piszoktól megtisztuljon. Ha az autotípián rajta van még az a réteg, melyet a cinkográfus használ maratáskor, úgy azt lúggal mossuk le. Az autotípiákat ne ronggyal, hanem selyempapírossal vagy szarvasbőrrel töröljük szárazra. Ezután a kliséet egy kissé fölmelegítjük és csontolajjal minden részét bedörzsöljük.

A főlősleges olajat selyempapírossal lehúzzuk mindaddig, míg csak lehelletszerű réteg nem marad rajta. A matrica sima képfőlületét puhaszűrő kefével és kevés síkporral átdörzsöljük, hogy fényes fölületet kapjunk. Az a matrica, amelyik a kefézés alatt szűrőszálakat enged, nem alkalmas az autotípiák matricálására, mert öntéskor ezek az apró szálak kiszakadnak, a raszterek nem lesznek folytatólagosak és nyomtatáskor tarka folatok fognak mutatkozni.

A matrica sima képfőlületét a klisére tesszük, erre egy puha, vastag, keveset használt, ha lehet új flanellkendőt és ennek a tetejébe annyi itatós vagy szárító papírost, hogy sajtoláskor kellő nyomást kapjunk. Az itatós vagy a szárító papírossal használatát a kemény nyomásért szükséges, hogy t. i. a finom, apró raszterek élesen nyomódjanak a matricába. A prés jó meleg legyen, hogy a matrica jól megszáradjon. Ez főleg akkor szükséges, ha többszínű autotípiákat akarunk készíteni. Az a matrica, amelynek a szárítása nem tökéletes, öntéskor összeugrik vagy hullámos lesz. Az is megtörténik, hogy egyes helyeken – legtöbbszörre a sarkoknál – beesik („hurkát kap”). Az ilyen matricákat már nem igen lehet használni, mert ha a beesést ki akarjuk nyomni, úgy a rasztereket összekaparjuk vagy elnyomjuk, a többszínű autotípiáknál pedig a színnek nem fognak állni. A többszínű autotípiáknál még arra is vigyázzunk, hogy a matricákat mindig egyformán helyezzük a formára; ne az egyiket hosszában, a másikat meg keresztben, mert a matrica, tulajdonágánál fogva, más- és másképpen zsugorodik össze. Ha lehetőség van rá: úgy a többszínű autotípiákat sajtoljuk egy matricára. A matricát a prés alatt, a formán hagyjuk megszáradni. A megszáradt matrica hátulját, a formán, csiszolópapírossal simára csiszoljuk.

Autotípiák öntésekor nagy szerepe van a jó ötvözetnek. Ha valamely anyag, például az ón vagy antimon hiányzik: rendes autotípiát önteni nem lehet. Gyakorlatban a legjobban bevált ólomötvözet: 10% angol ón, 22% antimon, 68% lágy ólom. Ez az ötvözet jól önthető, elég kemény és rugalmas. Az öntőpalackot és a matricát fölmelegítjük és csak így kezdjük önteni az autotípiákat, nem forró, hanem rendes hőmérsékletű ólommal. Az így öntött autotípiák nem lesznek lyukacsosak, hanem tömörek. A többszínű autotípiák öntésekor az első öntést dobjuk el, mert a matrica ekkor még zsugorodik. Hogy a színek nyomtatásakor ne legyen eltérés: a lemezeket színenként és az egymásutáni öntés sorrendjében számozzuk meg.

A továbbképző munka

Büszke nyomdászpalotánk Kölcsy uccai termeiben hétfőnkint – délután 3 órától esti 7-ig – nagy a sürgés-forgás. Hétfő a szakbeli továbbképzés napja. Az egyik teremben, hatalmasan fölfokozott világitás mellett, 20–25 fiatal kollégánk nagy elmélyedéssel hajlik valami szürkés lap fölé, fényes vonalakot és csíkokat hasítva ki abból. Ez az ólommeteszőknek csoportja. Munkásságukat figyelő szemmel és hasznos útbaigazítással kíséri szakoktatójuk, egy budapesti nevezetes nyomda mesterszedő-grafikusa. Egy másik teremben falra fölaggatott tablóról magyaráz a komolyképző munkavezető, majd pedig sorra véve a jobbára ott helyben, frissében készült ceruzás gyorsvázlatokat, jóakaratián, de egyszersmind könyörtelenül mutat rá azok hibáira. Egy harmadik, óriási teremben a budapesti mesterszedők nesztora ül, szintén 20–25 tanítványával maga körül. Pattogó szavával üdvös pedantériára inti, ösztökéli, fanatizálja az embereit. Annyi is itt a „háring”, akár az Északi tengerben. Odébb egy másik csoport: jórészt a művészet mezgyéit járók csoportja. Űgy hallgatják jeles oktatójuknak, az élesszemű mesterszedő-grafikusnak útbaigazításait és kritikáját, mint valami órakulumbot.

A Kölcsy uccai termekben szétosztott négy tancsoport nagyszámú hallgatóságát tehát általában feszült figyelemmel csűgg a szakművészet problémáin, vés, vázlatozik, kérdez, jegyzeteket csinál az otthoni dolgozatai számára. De ha valaki történetesen pillanatnyilag nem volna elfoglalva: máris ott terem előtte egy szakállasfejű kicsiny öregember, a szakkulturális munka vezetője, s kérő szóval tesz elébe valami tizenöt-húsz esztendő előtti nyomtatott könyv- avagy újságbeli kivágást: „Ugyan kedves kollégám, korrigálja át ezt a hasábot Balassa-ortográfiára.” Az ilyen szép kérést nem lehet visszautasítani, annál kevésbé, mert ezek a korrektúralapok adják az anyagot a továbbképző munka ötödik tantervi csoportjához: a nyelvi és helyesírás megbeszélésekhez.

Ebből a néhány sorból is megérezhetni, hogy minő friss élet lűkttet a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete szakbeli továbbképző tancsoportjain. Hogy mi minden készűl ott:

arról meg fogalmat nyujthatnak egyrészt a Grafikai Szemle mellékletei, másrészt pedig az évvégi nagy kiállítások, amelyek szinte apoteózisát adják a nyomdász akarni-tudásnak és tipografikus művészszeretetnek. Ezernyi színes vázlat, gondos véset meg egyéb tancsoporti munka ragyog ilyenkor az ezernyi látogató szakközönség szemébe. Eddig legalább így volt. Jövőre – úgy érezzük már most is, pedig még felében sem vagyunk a szakkulturális évadnak – még imponálóbb lesz a kiállításunk.

A tipográfia „szakművészeti” részét hatalmas arányokban, szinte a maga teljességében kultiváljuk tehát a továbbképzőnkön, s mellesleg a nyelviekben való oktatásra is jut valamicske – sajnos, túlonúl kevés – idő. Tudjuk, hogy mindez csak egy-egy köríve, szegmentuma az ismeretek ama körének, amelyet a modern, mindenekben tájékozódni akaró nyomdászembernek el kellene sajátítania, de egyelőre be kell érniük ennyivel is. A nyomtatótechnika, anyagtan, üzemvitel, kereskedelmi ismeretek, a nyomdászat története stb. stb. együttesen jó kétharmad részét teszik a nyomdászati tudnivalóknak, s az idők folyamán nyilván sor kerül ezeknek a tanítási szakoknak a rendszeresítésére is.

A most meglévő tancsoportok közül háromnak a „tipográfiai vázlatkészítés” közös címet adhatnók. Jórészt a kereskedelmi grafikának máris roppant kiterjedésű területén dolgozik mind a három. A munkavezetők keze a tanítás módszere tekintetében nincs szorosan megkötve: nagyrészt a belátásukra van bízva, hogy milyen úton-módon adják át tudásukat a hozzájuk bizalommal közeledő kollégáknak. Mindamellert érvényesűlnék továbbképzésűnkben olyan általános irányelvek, melyek kötelezők valamennyi tancsoport munkájára nézve. Ilyen például a gyakorlatiasság elve: szintiszta tipográfiát kell adnia mindenik csoportnak.

A munka résztvevőit illetően bizonyos szelekcióról is beszélhetűnk, ami aztán hatással van a tanítási anyag megválogatására is. Van például olyan tancsoportunk, amely túlnyomó részben kezdőkűből verűdött össze, s van olyan csoportunk, amelynek tagjai már a mult esztendőkbén is szorgalmas munkát végeztek.

Horváth Ferenc jelentékeny részben kezdőkűből álló csoportjánál például a leg-

szigorűbben kell ragaszkodni azokhoz az örökös értékű esztétikai elvekhez, amelyek századok megismerései és tapasztalatai során sorozódtak bele a modern betűszedő műhelyi kincstárába. Hiszen ha a mult vívmányait elhanyagoljuk, semmibe vesszűk: egykettőre balkáni, vagy balkánontűli színvonaltra juthat a magyar tipográfia.

Spitz Adolf és Kűn Mihály tancsoportjain – főleg az utóbbién – már szabadabb föl-fogás is érvényesűlhet, de csak azért, mert az itt dolgozó kollégákba már a korábbi esztendőkbéli tanulmányaik idején annyira beidegűződűt a nyomdász esztétika, hogy szertelenségégtűl, az anyagszerű és természetes tipográfiai stűlűstűl való elhajlásuktűl nem kell már tartani.

Az ólommeteszűst Dukai Károly tanítja már vagy tíz esztendeje a továbbképzűnkön, a hozzávaló szépszámű cicerűs ólomlemez meg a Világosság-nyomda áldozatkészűségének köszűnhetűjk. Praktikus, jó anyag az ilyen ólom (nem is annyira ólom, mint inkább úgynevezett stereotűpiái fém, vagyis az ólomnak antimonnal és ónnal való ötvözete). Amely nyomdában a stereotűpálű berendezkedés megvan: szinte pénzbe sem kerül; ahol nincs: ott is könnyen megszerezhetik az önállóan működű stereotűpiái vállalkozóktűl. Megmunkálása nem oly könnyű, mint például a linoleumlemezé avagy Műserlemezé, de hasonlíthatatlanul több biztosítékot nyujt a nyomtatás idején való kellemtelen eshetűségekkel szemben. Az ólommeteszű technikának tehát nagy jövűje van a modern akcidenes és merkantilis nyomdászatban; némű rajzkészűséget is fűltetlelvezve: a gyakran hűzagos nyomdai anyag mellé új hatűeszkűzűket teremt véle magának a nyomdász, s különűsen a színes munkák elűállítását is megkűnyűíti.

Szűlani kellene még nyelvi és helyesírásű dolgok tanításáról is, amelynek sok tekintetben pótolnia kellene a helyes sorszedűs tanítását is, vagyis alapja és kiindulópontja kéne hogy legyen a betűszedűs mesterűségének. Itt azonban csűstűl jelentkeznek nehűzségek. Ilyen például az is, hogy a kisebb és közepes nyomdák emberei jórészt azt se tudják: mi fán terem a „Balassa”. Már maga ez az egyetlen tény is élénken bizonyítja, hogy mennyi tennivalű volna az egysűges helyesírás tanítása és népszerűsítése körül csak itt Budapesten is.

Schmidt Testvérek Nyomdafestékgűyár Rt.

Gyűrtműnyok: Rákospalota, Pázműny ucca 41. szám
mindenfűle könyv-, kű- és offsetfestékek; melynymotató- és anilin-gűmi-
nyomtató-festékek; valamint mindennemű nyomtatási segűdűanyagok.

Telefűnszám: **2-952-85**

A berlini Linotype-gyár jubileuma

Október 28-án volt negyven esztendeje, hogy a Mergenthaler-szedőgépgyárat Berlinben megalapították. Ennek megünnepléseként a gyár vezetősége emlékalbumot adott ki. A szakirodalmat előnyösen gazdagító mű a találmánnyal kapcsolatos előzmények ismertetésével kezdődik, a továbbiakban pedig a Linotype fejlődésének az útját kíséri nyomon az első Blower-géptől a legújabb technikát jelképező különböző Linotype-modellekig.

Az előzmények legelején áll a föltaláló életrajza. Mergenthaler Ottmar tudvalevően mint szegény falusi tanító negyedik gyermeke 1854 május hó 11-én a württembergi Hachtelben született. Később a család a szomszédos Ensingenbe került. Az elemi iskolás Ottmar a mechanika művelése iránti hajlamosságának első jelét azzal árulja el, hogy atyja tilalma ellenére felmászta a rozoga harangtoronyba és az évek óta elromlott toronyórát megjavítja. E siker jutalmaként éri el azt, hogy az atya részéről számára kijelölt tanítói pálya helyett technikai szakmát választhat. A tizennégyesztendős fiú órásinas lesz nagybátyjánál Bietizheimban. Négy esztendővel később, 1872 október 26-án, a fiatal órásségéd kivándorol Amerikába. Washingtonban tanító-mestere fiának villamosságai tárgyakat gyártó üzemébe kerül. Itt Mergenthalernek alkalma nyílik különböző mechanikai problémákkal közelebbről megismerkedni. A betűszedés mechanizálásának a megoldásával akkoriban már többen foglalkoztak. Az egyik feltaláló, Moore Charles, 1876 augusztus 17-én az üzemben írógépfarmájú gépnek a szerkezetét rendeli meg, amelyen litográfiai átnyomásra alkalmas szöveglevonatot lehet készíteni. Ily módon gondolta a készítedést pótolni. A földatot Mergenthalerre bízták. E gép megszerkesztése közben vetődik fel a soröntő gép gondolata és nyolc esztendei szakadatlan fáradozás után, 1884 július 26-án Mergenthaler odáig jut, hogy munkája eredményét szűkebb baráti körben bemutathatja. Ezután még két esztendő telik el, mire 1886 július 3-án az első Linotype-szedőgépek a New York Tribune nyomdájába bevonulhatnak. További két esztendő elteltével már ötven Linotype-szedőgép áll üzemben és az első tíz esztendő végén az Amerikában működő Linotype-gépek száma néhány százra emelkedik. – Az európai kontinensre a legelső Linotype-szedőgép csak

1894-ben kerül, még pedig Hollandiába. Október 4-én szedik az első németalföldi ujságot Linotype-szedőgépen. Ugyanebben az évben, három héttel később, Berlinben is bemutatják szűkebb szakköröknek a Linotype-gépet, a nagy nyilvánosság azonban csak az 1896-iki berlini ipari kiállításon ismerkedhetik meg vele.

Ilyen előzmények után alakul meg a Mergenthaler-szedőgépgyár 1896 október hó 28-án Berlinben, amely az első megrendelést a szász-tübingiai ipari kiállítás kapcsán 1897 október 11-én a Leipziger Neueste Nachrichten nyomdájából nyeri, de a legelső Berlinben gyártott Linotype-ot 1899 május 24-én Zerbstben a Zerbster Extrapost nyomdai üzemében állítják fel és az még ma is működik ott.

Innen kezdve az emlékalbum a Linotype-szedőgép és a matricakészlet fejlődésének a részleteit, valamint az ezzel párhuzamosan haladó technikai felkészültség és adminisztráció tökéletességre törekvő kiépítését mutatja be száznál több sikerült ábra kíséretében. Ennek a műnek a tipográfiai kiállítása is egyik bizonyítéka a Mergenthaler-szedőgépgyár minden ténen tökéletes nyújtására irányuló ténykedésének. És mégis bebizonyosodik ezúttal is a bölcsek régen megállapított igazsága, amely szerint nem lehet tökéletes, ami emberi. A külső címlap nagy aranyozott számaival és a szöveg adataival ellentétben, mingyárt az album belső címlapján a sajtóhibák cinikus ördöge ilyenképpen vigyorog felénk: „Vierzig Jahre Mergenthaler Setzmaschinen-Fabrik GmbH. 1896–1936” (1896–1936 helyett).

Ezenkívül is van néhány csúnya sajtóhiba a kivitelen egyébként kínos pedantériát eláruló ünnepi munkában. Ezek közül különösen kirívóak: a 30. oldalon az egyik helyen „und zwar” előtt hiányzik a vessző; a 100. oldalon egy rosszul sikerült elválasztás: „Ankomm-menden”. Az is szembetűnő, hogy az olyan szavaknál, mint „Linotype-Technik,” a kötőjel és T előtti hézag (k-T) sehol sincs kiegyenlítő. Ilyen hibák azelőtt a Mergenthaler-szedőgépgyár nyomtatványaiában nem voltak fellelhetők.

Általában az a hír járja, hogy Németország megfelelően képzett szakemberekben hiányt szenved, aminek okát a kötelező közmunkaszolgáltatásban és egyéb hasonló intézkedésekben látják. Amennyiben az erre vonatkozó értesülések nem tévesek, akkor nincsen kizárva, hogy az említett fogyatékoságot ugyancsak e számlán kellessen elkönyvelni.

A világ könyvnyomtatóinak büszkesége, a minden idők legmagasabb fokán álló német nyomdaipar ennyire jutott volna?

A modern plakát lélektana

A plakát kezdetben az egyházi, majd a közigazgatási hirdetmények közzétételére szorított, az idők folyamán azonban mind általánosabbá vált a reklám fontosságának a tudata, ami állandóan tágitotta a plakát-termelés területét, úgyhogy az ipart és kereskedelmet fejleszteni, illetőleg a tudományt és művészeteket propagálni célzó plakátok tervezése területén a legelőkelőbb versengés tapasztalható.

Azt mondják – nem minden jogosultság nélkül –, hogy a kereskedelemnek a reklám a lelke. Viszont nem vitatható, hogy a reklámnak meg az eszme a lelke.

A plakátban ennél fogva az eszmének pregnánsan ki kell domborodnia.

A legfőbb feltétel – az elerendő cél szempontjából – mindenesetre az, hogy a plakát technikailag úgy legyen megalkotva, hogy a közönség figyelmét magára vonni képes legyen.

Ez azonban semmiképp sem jelentheti azt, hogy a tipográfus holmi izléstelenül kirívó plakáttal rútsa el a város uccáit és tereit, hanem azt, hogy lelkiismeretesen megválogatott eszközökkel – legjobb tudásához és tehetségéhez képest – iparkodjék a feladatot megoldani.

A technikai kivétel és a szövegezés két egyenlő fontosságú tényezője a plakátnak.

A kiragasztandó plakát szövegét a megrendelőnek – kereskedőnek, iparosnak és gyárosnak stb. – az élet meggyorsult ritmusának megfelelően: röviden, ügyszólván távirati stílusban kell megfogalmaznia.

A hosszú szövegű plakát már régen idejét multá.

A céltudatos üzletembernek – a tisztességtelen verseny szigorú kerülése mellett – néhány ötletes és velős szóval kell plakátján a közönségre hatnia, úgyhogy az spontán, töprengés nélkül – szinte tudat alatt – kiváltsa a vásárlási készséget és egyszersmind egy-egy szópnek, jónak és hasznosnak feldicsért új portékára sikerrel hívja fel a vevő figyelmét.

Megtörténik, hogy egyik-másik megrendelő valamely durva szöveghez kér plakátvázlatot, nem törődve a közízléssel és nem számolva azzal, hogy kockára teheti a plakáttal elérni szándékolt célt.

Ilyesmire csak ötletszegény, tág lelkiismeretű és az eszközökben nem válogatós egyén vállalkozik, de az önértetes, reputációjára kényes tipográfus vagy grafikus a

hozzá méltatlan ajánlatot következetesen vissza szokta utasítani.

A litográfia feltalálásának (1796) a dicsősége, amely a bajor Senefelder Alajos nevéhez fűződik, nagy lendületet adott a plakáttermelésnek és olykor a legszebb kromóalkotásokhoz vezetett.

A nagyobb városok hirdetőtábláin és oszlopain ma már vegyesen tarkálnak a szebbnél szebb, óriási méretű színes plakátok.

A vasúti várótermekben és hajóállomásokon az utazásra ösztönző, illetőleg a turisztikát propagáló (Nápolyt, Taorminát, Caprit; a genfi, luzerni, zürichi tavat; a Mont-Blanc-t, Sankt-Morizot, Leysint; az óceánnak egy-egy kies szigetét vagy öblét stb. stb. ábrázoló), szemet-lelket gyönyörködtető díszes kromó-plakátok álmodozásra készítetik a földi örömökre vágyakozó embereknek a nagy sokaságát.

A mozi-plakátok készítése általában szokványosan történik: rendszerint a leforgandó filmszalag egyik-másik hatásosabb jelenetének színes reprodukciójával hívják fel az új filmdarabra a közönség figyelmét.

A külföldi propagandára szánt plakátok készítésénél úgy a szövegezőnek, mint a rajzolónak (grafikusnak) kellő tapintattal kell végeznie a munkáját: számolnia kell az egyes országok népeinek szokásaival, érzésvilágával és mentalitásával.

Az ambiciózus plakáttervező (litográfus, grafikus) művészember kínálózó alkalommal szimbolikusan iparkodik megalkotni a művét, úgyhogy a fogékonyabb közönség fantáziájára termékenyítőleg hasson.

A humornak hálás szerep kínálkozik a tehetséges, jó vénával rendelkező (grafikus, litográfus) plakáttervezőnél. Mindenesetre csínján kell vele bánni, mert a humor szerelenségre csábít. Ha az elhivatott rajzó egy-egy burleszk alakot a plakáton rokonzenessé tud tenni, úgy ez rögtönös sikert jelent számára, sőt – mint ezt példák is bizonyítják – e téren iskolát is csinál.

A legnagyobb közönsége általában azoknak a plakátoknak van, amelyek a napi izlés és divat hiánytalan figyelembe vételével s természetesen kellő gondnal is készülnek.

A plakáttervezők közül mindazonáltal azok állanak feladatuk magaslatán, akik a házak

falait és a hirdetőoszlopokat művészi alkotásokkal iparkodnak díszíteni.

Ha van valami, ami szorosan hozzátartozik a haladó kor szükségletéhez, úgy a művészi plakát bizonyára az, mert fejleszti a közönség széperzékét és így egyik leg-hathatósabb eszköze a kultúra széles néprétegekben való terjesztésének.

Ezért az ügybuzgó, jeles plakátművészek érdemeit méltányolni, illetőleg alkotásaikat eléggé értékelni alig lehet.

Rajzolói készséggel rendelkező, tehetséges és elhivatottságot érző ifjú munkásainknak sikerrel kecsegtető, hálás feladatok kínálkoznak a művészi plakáttervezés terén.

B E Z D Á N I F E R E N C :

Pályázat!

Mekkora dinamikus erő van ebben az egyetlenegy szóban, amely mintegy varázsütésre megdobogtatja a hevülekeny tipográfus-szíveket, ha a fenti címet olvassuk lapjainkban. Az álmodozó, az alkotókedvű, az örökké nyughatatlan, a holtigtanuló, a becsvágyó nyomdász-nemzedékek aprajánagyja, vénje-fiatalja tűnődik magában: tán csinálni kéne valamit... És nekilátnak a munkának, tízen, húszan, százan is.

Jómagam is rendszerint így vagyok vele. Mit tagadjam: a pályadíj is inspirál, de ezen túlmenően a dicsőség lidércfénye is csalogat, meg némi önhiht önbizalom, pedig tudhatnám, hogy jöttem utánam fiatalabbak, korszerűbbek, akik divatosabbat, ötlete-sebbit, kiválóbbat tudnak csinálni, de azért majdnem minden pályázatra leteszem a magam porcióját – több-kevesebb vagy semmi eredménnyel.

Nem minden pályázó bír akkora önkritikával, hogy a semmi eredmény láttán valami keserű íz ne maradjon a szájában, avagy valami megjegyzése ne volna. Így volt ez most legutóbb a nyomdász-körökben igen nagy érdeklődéssel kísért Lorilleux-féle pályázatnál is.

Előrebocsátva minden elismerésemet a bíráló bizottság tiszta szándéka iránt, engedjék meg nekem most kivételesen, hogy

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RT

RÉZLÉNIAGYAR

KÖNYVKÖTÉSZETI

ANYAGOK RAKTÁRA

BUDAPEST VI,
DESSEWFFY UCCA 32
TELEFÓN:
1-223-70, 1-271-18

a kritikát kissé megkritizáljam. Talán nemcsak a magam személyében beszélek, amikor szerény észrevételeimet közreadom.

Nem tudom, azonos összetételű volt-e a zsűri a tavalyival, de azt tudom, hogy az előző évben nagyon szigorú volt. Például tavaly csak azért zárt ki a pályázatból jövegnéhány „különböznen igen figyelemreméltó” munkát, mert a naptártömb helyét nem éppen az alsó rész közepére tervezték, ami – szerintem – a mai aszimmetrikus divatban nem érdemelt volna olyan szigorú elbírálást. Az idén pedig éppen azt a munkát tették meg elsőnek, amelynek tervezője a pályázatban előírt szöveget önkényesen megtoldotta azzal, hogy: „nyomdafestékgyár”. Szerintem nem helytelenül, mert ha oda nem pingálja, senki sem vehetett volna róla tudomást, aki a Lorilleux-nevet nem ismeri (mert ilyenek is vannak), hogy az egy, a sokszorosítóipar egyik fontos anyagának, a festéknek előállításával és árusításával foglalkozó részvénytársaság. Ezt a gondolatot sem a naptárhát rajzából, sem a színezéséből nem lehetett kiolvasni. Mert a nádasból felroppenő vadkacsának a láttára inkább gondolt az ember a vadásztöltény-

CORVINA

NYOMDAFESTÉKIPAR RT. BUDAPESTEN

Gyárt mindenfajta fekete, színes kő- és könyvnyomdai, offset-, mély-, bádognyomó- és anilinfestéket. Kencét, hengeranyagot, finom nyomó-, valamint szárítópasztákat.

VEZÉRKÉPV.: FELBER GÉZA

V. Szemere ucca 21. Tel.: 1-238-72. Gyári tel.: 2-596-63

gyára, de semmiesetre sem valamely a nyomdafestékeket gyártó üzemre.

Tovább megyek. Tavaly nemes egyszerűségükben hatásos, inkább szövegkiképzéses munkák nyerték az első stb. díjakat. Most? a második és a többi: egymás hegyénhátán, a területen túlszűfolt festékdobozok össze-visszasága...

Nem tudhatom, hogy milyen szempontok vezették a bírálóbizottság igen t. tagjait, de „az idén ebben a pályázatban a tipográfusoknak nem teremtett babér” – a pályázatot mind litográfusok nyerték... Nem irigyeljük tőlük, de az ilyen bírálati döntések után tétova tekintettel tesszük föl magunkban a kérdést: érdemes-e a jövőben hasonló körülmények között pályázni?

Igaz, sok csalódáson, keserűsége és önmegtagadáson megy keresztül az ember, míg ez a kérdés eszébe jut – mégis: a vérbeli, az igazi nyomdász itt nem állhat meg. Nem lehet megállás, mert a nemes verseny lelkesítő mómora mindig csak előre, fölfelé ösztökél s az alkotás lázában mindig születik egy-egy lépcsőfok, amely a mi szép mesterségünket egyre közelebb viszi a tisztult, igazi művészet felé... S ez a rajongók álma és hivatása.

Nagy hiba, hogy ilyen pályázatnál (mint tavaly is) elmarad a részletekre is kiterjedő kritika. A pályázók végezetül nem tudják, hogy a nyertesek miért voltak jók, a nyertelenek miben estek kifogás alá.

Én mindezek után azt mondom: a jövőben ne lehessen egy-egy ilyen pályázat bírálata az egyéni hangulatra és ízlésre épített tetszés-nemtetszés megnyilvánulása, hanem a sokszorosítóipari munkások számára kiírt pályázatok sorsa a jól, bevált, úgynevezett pontozásos rendszer alapján bíráltsék el, amely módszer legközelebb jár az igazsághoz s a multban már nem egy esetben – nagy általánosságban – minden pályázót közmegnyugvársra kielégített. Az ilyen pontozásos bírálat eredménye aztán a részletes kritikával, arra hivatott tollból a Grafikai Szemleiben jelenjen meg, amelyből a pályázók majd világosan láthatják, hogy munkájuk mely kérdésnek igen és melynek nem felelt meg. Mert hisz a pályázatoknál az is fontos követelmény volna, hogy mentől többet tanulhassunk belőlük!

A Nyomdász-Évkönyv

36-ik kötetkéje pattant életre a napokban, az Egyesület kiadásában, Halász Alfréd kollégánk körültekintő, gondos szerkesztésében. Olyan ez a zsebbe való kis könyv a nyomdászember számára, akár a falat kenyér: nem lehet el nélküle. Akármicsoda problémánk, szükségletünk kerekedik is a nyomdászszervezeti életben: ha az Évkönyvet zsebükből elővesszük, biztosak lehetünk róla, hogy megtaláljuk benne a kellő útbaigazítást, fölvilágosítást, magyarázatot. Törvénykönyv az Évkönyv, s egyúttal gothai almanachja, sőt pellengérje is a magyar könyvnyomtatásnak. Gondoljunk csak a csillagatlan meg csillagos nyomdák jegyzékére!

De egyebekben is: az esztendő valósen megirt tipográfusi története, az egyesületi, társadalombiztosítási stb. tájékoztatók, a nagyszerű statisztikai rész (nagy része van benne Grosz Ernőnek is), minek tüzetes ismerete nélkül úgyszólván ki sem nyithatja száját az ember, ha nyomdászszervezeti vagy általában nyomdaipari kérdések kerülnek szóba, aztán az a sokféle hasznos táblázat – szinte egyenként is nélkülözhetlenné teszi számunkra az Évkönyvet.

A sok-sok „hivatalos” jellegű dolgozaton kívül olyan szakkikkek is vannak az Évkönyvben, amelyek monográfia-szerűségüknél fogva valóban értékes gyöngyszemei szakirodalmunknak. Ilyen Székely Artúr II. dolgozata a világsajtóról, mesteri jellemzése minden nemzetek sajtójának és sajtóüzleteinek. Igen sokat tanulhatunk belőle. Rasofszky Andor „Dicsértessék a tipográfia” című cikkében csodálatos meglátással és részletező gondossággal látáni az össze szerelmesének minden nyilvánvaló és titkos báját és jó tulajdonságát. Ha Szent Péter ezt a cikket elolvassa: minden tipográfusnak extra kabinet jut a mennyek országában. Novák László egy minden jóra való nyomdász keblében ott szunnyadó valóságnak, a tipográfusi erkölcsnek fogalmát fejtegeti, szokása szerint történelmi alapon.

A csinos kötetke vászonfödele és címlapja pályadíjas munka. Kondor Árpád, illetőleg Szelényi Tibor csinálták. De mintaszerű, sőt az adott körülmények közt

föllumúlhatatlanul mintaszerű az egész Évkönyv kiállítása. A Világosság-könyvnyomdát illeti meg érte a dicséret. S itt különösen föl hívjuk hozzáértő kollégáink figyelmét a könyv nagyszámú hirdetésére is, amiknek Binder Károly volt a szerzője. Ha tekintetbe vesszük, hogy mennyi megkööttséggel, megrendelői bakafántoskodással stb. kell mindig hirdetés-szedőinknek számolniok: meg kell állapítanunk, hogy Binder kollégánk bravúros munkát végzett.

Az Archivum

Ennek a nagyjelentőségű tipográfus-intézménynek eszméje most három esztendeje vetődött föl a Halász Alfréd kollégánk és lapunk szerkesztője között lefolyt megbeszélések nyomán. Az indítványozók szerint „Nyomdászati Archivum” címmel olyan szerv volna létesítendő az Anyaejesület kebelében, amely gyűjtené és alkalom adtán a kollégák szeme elé tárná a nyomdászat multjára vonatkozó mindamaz adatokat, amelyeknek közismertté tétele és a feledéstől való megóvása a nyomdászat külső és belső megbecsülése szempontjából különösképpen kívánatos.

Ilyen értelmű föl hívás után a gyűjtő tevékenység is megindult s különösen eleinte meglehetősen mennyiségű anyag került össze. Fölös számmal kaptunk azonban olyan újabbkeletű könyvet és szakfolyóiratot is, amely inkább az egyesületi könyvtárba való lett volna, mint amelynek megvan a maga – bár nem túlságosan gazdag és távolról sem teljes – szakkönyv- és szakfolyóiratgyűjteménye. Két helyen is gyűjteni például az évkönyveket és a szaklapokat: valóban nem volna értelme. A folyóiratokat meg a szakkönyveket zömét tehát – úgy mint legutóbb a Jándy- s Wanko-hagyaték esetében is történt – átadjuk az Egyesület könyvtárának, ahol az szaktechnikai tanulmányok céljából mindenesetre hozzáférhetőbb lesz tagjaink számára, mint az Archivumban volna, ahonnan – az intézmény levéltári és múzeális jellegénél fogva – egyáltalában nem adhatunk ki senkinek semmit sem.

A Nyomdászati Archivum vezetősége most ismételten azzal a kéressel fordul a

RÓNA JÓZSEF

GÉPÉSZMÉRNÖK GRAFIKAI GÉPMŰHELYE
V, VISEGRÁDI UCCA 3. SZÁM (BEJÁRAT KADÁR UCCA 12)

TELEFÓNSZÁM: 1-254-48

JAVÍT:

átszerel, átalakít:
nyomdai, könyv-
kötészeti és vonalozó-
gépet. Modern
autogénhegesztés.

GYÁRT:

amerikai sajtót,
lehúzósaajtót, forma-
szállító kocsi t, sor-
vágógépet, sarokgöm-
bolyító gépet.

KÉPVISELET:

Kleim és Ungerer Leip-
zig: „Universal” ivberakó-
szerkezet, korrekktúra-
lühúzósaajtó, matricatisztító
szerkezet, „Gutenberg”
táskahajtogató gép.

kollégákhoz, főleg az öregebbjéhez, hogy minden olyan nyomtatott és írott dokumentumot, amely magánosok birtokában az idők folyamán elkallódhatnék: juttasson el hozzá. Itt, az Archivum szekrényeiben jól megőrződnek azok a jövendő számára. Gyűjtésünknel számításba jönnek: a nyomdászati szakmai és társadalmi mozgalmaira vonatkozó okmányok, levelezések és egyéb adatok; régi főliszabradulási bizonyítványok; jubileumi stb. emlékfüzetek; nyomdász-körök történetét illető adatok; nyomdászok csoportos fényképei; partecédulák, nyomdászok mulatságaira, fölolvadásokra stb. szóló meghívók gyűjteményei; nyomdászok élc- és alkalmi lapjai; régibb mesteredők munkáinak kollektói; érdekes technikai fogásokkal készült nyomtatványok; nyomdák képei, ábrái, monográfiái; nyomdászemberek díszes újjévi gratulációi; legalább nyolcvan-százévesztendő szép magyar könyvek s általában bibliofil-érdekességek; szakkönyvbeli ritkaságok; betűmintakönyvek; régi nyomdai számszámok.

F Ö L J E G Y Z É S E K

Borítékunkat

az Egyesület szakkulturális munkacsoportjainak egyik szorgalmas résztvevője. Radics Vilmos szaktárs tervezte. Az ólomvésés Ifj. Novák László munkája.

Szedésmellékleteinket,

valamint a boríték 3. és 4. oldalán levő ólomvészes példákat is, jobbára a Könyvnyomdai Munkások Egyesülete továbbképző tancsoportjainak nevelői tervezték, de van köztük Schneider Jenőtől, a Codex-nyomda művezetőjétől származó munka is. Lapunk új tipografizálása is az ő vázlatra nyomán készült.

Háromszínes képmellékletünket

a Rigler-féle nyomda igazgatósága áldozatkészségének köszönhetjük. A kurucvilág, a napoleoni meg a biedermeieres idők hangulatában festett levelezőlapok Biczó András művei, a nyomtatásnak Lakenbach Artúr főgépmester kollégánk volt a mestere.

Janovics Ferenc

miskolci nyomdász mestert, a Magyar Nyomdászat egykori szerkesztőjét november 1-én temették az avasalji jó magyar városban. Hatvannyolc évet élt; minden ízben elsősorú, kitűnő nyomdász volt, szakkultúránkért minden fáradozásra és áldozatra kész. Méltó rája, hogy emlékeit szeretettel zárjuk a szívünkbe.

Jubileumok.

Meleg ünnepe volt a Hungária-nyomda személyzetének november 14-én, a régi jó kolléga, Lichter Izidor 50-éves nyomdászágának ünnepét téve a nyomdász körökön túl is nevezetessé. – A Pénzjegynyomda személyzete december 12-én ünnepelte érdekes tagjának, Kazimir Béla gépmesternek, övenesztendő nyomdászokodási évfordulóját. – Müller György, a budapesti Lorilleux-festékgár igazgatója a minap ünnepelte budapesti működésének huszonöt-éves jubileumát.

Szakelőadások.

Érdekes és sokaktól látogatott szakelőadást tartott november 22-én Fischer Manó kollégánk a Nyomdász-Egyesületben korunk egyik sokat emlegetett technikai újdonságáról, a Ludlow-féle szedő-öntőgépről, amely tudtunkkal a legközelebbi időkben Budapesten is megtartja a bevonulását, mégpedig két példányban, egyikkel a Hungária-, másikkal az Általános Nyomdába. A pompás előadást hosszas lapssal honorálta a helyhatóság. – Az Újpesti-Rákospalotai Nyomdászok Társaságában pedig november 22-én Müller Sándor beszélt Gutenbergről. Az előadás előtt Fürth Mór elnök mondott lelkesítő beszédet.

„Nyomdásziparosok üdülője és örökpanziója.”

Ez lesz a címe annak a legújabb nyomdász-Intézménynek, amelynek érdekében a nyomdász-mesterek társadalmi egyesülése, a „Fischbach-Társaság”, lelkes agitációt indított a budapesti nyomdafőnökök körében, s amelynek rendeltetése volna, hogy az elaggott és elszegényedett nyomdász-mestereknek kényelmes és biztos menedékhelyet nyújtson éltük nehéz alkonyán. Az új Intézmény javára való adakozást Péter Jenő, a Főnökegyesület elnöke, ötezer pengővel nyitotta meg a Franklin-Társulat nevében.

A Könyvnyomdászok Dalköre

november 15-én ünnepelte fennállásának 50 éves fordulóját, 1886 június 27-től számítva ezt a félévszédet. Nem mintha e dátumot megelőzően nem lett volna nőtársaké a nyomdász-nép, hiszen már 1867-ben megvált Pesten a „Buchdrucker-Liederkranz” (gyors meggyerősödése után „Nyomdász-Deloskör”), 1871 óta

Gödinger

hengeranyaggyára és
hengeröntője gyártja a
legjobb hengeranyagot,
ad igazán szakszerű, gyors
és olcsó hengeröntést

Budapest VIII, Táncsics u. 7
Telefonszám: 1-424-23

óta pedig a budai „Typographia” dalkör, amelyekhez az idők folyamán a dalkultúra más nyomdász-közösségei is csatlakoztak: így a „Gutenberg-Szövetség” (1875), az „Összhang” (1880), az „Egyetértés” (1879), az „Athenaeum” (1881 és 1889) és a „Budapesti Könyvnyomdászok és Betűöntők Dalköre” (1884 és 1886). – Most jubiláló nagyszerű dalkörünknek a most felsorolt kitűnő atyafiság mellett az „Ébredés” volt az egyenes őse, amely egy emberöltőn át hintett jó kedvets gyönyörűséget a nyomdász-tömegek lelkébe. 1919 óta a mostani nevén működik a dalkör. 1912 óta vegyeskara is van. Elnöke 1913 óta Bozsik István, népszerű nevén: Bozsik tata. Kárnagy Imrén 29 éve dr. Ujj József; jórészt az ő fáradozatlan buzgalmának köszönhető, hogy dalkörünket az ország legelsőrangú ilyen egyesüléseinek sorában is kitűnő hely illet meg.

Lejárt pályázatok.

A Nyomdász-Évkönyv és Úti Kalauz fődél- és címpályázata november 16-án dőlt el. A fődéltervezeteknél az első díjat (40 pengőt) Kondor Árpád kapta „Fecske II” jellegű tervezetért; a másodikat (25 pengőt) Kotaszek Sándor az „Őszi napsugár” jellegűéért; a harmadikat (15 pengőt) Sztraka Zoltán az „1937-es” jellegűvel jelzett művéért. A belső címlapok elbírálásánál két, egyenkint 10–10 pengős díjat adott ki a művészi kolégium: Szelényi Tibor („Új naptár”) kapta az egyiket, Váróczy Pál („Mundus 8”) a másikat. A beérkezett igen nagyszámú pályamű majdan kiállításra kerül az egyesületi helyiségben; a kiállítást megelőzően – mintegy tájékoztatásul is – a Grafikai Szemle jövő száma közölni fogja a részletes bírálati jelentést Kun Mihály tollából. – A Nyomdászati Lexikon 100 pengős szedés-pályázata november 15-én járt le, egyidejűleg az Évkönyv pályázatával. Az eredmény meglepő volt: amíg a

„ONYX”

NYOMDAFESTÉK ÉS VEGYIPARI K.F.T.
BUDAPEST VI, FORGÁCH UCCA 19
TELEFONSZÁM: 2-920-74

Gyárt mindennemű mélynyomó-,
offset-, kő- és könyvnyomdai, vala-
mint guminyomó-, rotációs-, sok-
szorosító színes és fekete festékeket

VÁROSI IRODA: BUDAPEST V, TÁTRA U. 6. TEL. 1-231-43

vázlatokkal való pályázást is megengedő Évkönyvről 300 körül volt a pályaművek száma, a kész szedésről való nyomtatást kikötő Lexikon-pályázat alig néhány kollégát mozgósított. Ehelyett beérkezett egy határ olyan felszólalás kitűnő akcidenszedők részéről, amelyekben meggyőzően bizonyítják, hogy a legtöbb nyomdában nem lehet szó próbászedések készítéséről és két színben való lenyomatásáról. Ezek az érvek, valamint a pályázat eddigi eredménytelensége arra indították a Lexikon kiadóját, hogy a pályázat határidejét kitolja 1937 január 28-áig, a főtételeket pedig annnyival enyhítse, hogy jól kidolgozott v a l a t o k is résztvehetnek a pályázaton. Az eddig meglévő néhány pályamű természetesen beérkezettnek számít. A pályázat főtételeit a Grafikai Szemle 1936. évi 7. számában közöltük. A pályamű szövege a következő: „Nyomdászati Lexikon. A szedés, gépszedés, betűöntés, stereotípa, galvanoplasztika, nyomtatás, litográfia, mélynyomatás, offset, könyvkötészet, klisékészítés, papíros, kalkuláció, üzletvitel, helyesírás, az üzemben előforduló elektrotechnikai és a sokszorosító iparban szükséges sok-sok egyéb tudnivalók összefoglalása. Szerkesztik: Bíró Miklós, Kertész Árpád, Novák László. A könyv, újság, plakát, reklám a mindennapi élet ezer kelleké, mind a nyomdaipar produktuma. A Nyomdászati Lexikon szakismeretet pótló segédkönyv. Aki könyvet és újságot ír, olvas, készít vagy terjeszt; aki propagandát, reklámot csinál és nyomtatványt készít, szóval minden kultúrember számára nélkülözhetetlen a Nyomdászati Lexikon. A legkiválóbb magyar szakemberek írták, sok ábra díszíti és feldolgozza a szakterület legújabb eredményeit. Az 548 oldalnyi, bőven illusztrált könyv ára egészvászonkötésben 10 – P. Kapható: a Hungária-kiadóban, V. Vilmos császár út 34.” – A pályázaton különben résztvehet Egyesületünk minden egyes tagja.

A vidék kegyelme.

Hogy minő mélységes megindultságot keltett Wanko Vilmos kollégánk november 12-én történt szomorú elmúlta a vidéki nyomdász munkások körében is: mutatta az alábbi, Kaposvárról keltezett levél: „Igy akarta a Sors!... A nyomdász közösségre párját ritkítóan hasznos, termékeny élet után, legszebb férfikorában szolgáltotta el közülünk az akaratában megmáshíthatatlan, a szellemet az anyagtól elválasztó Halál! Wanko Vilmos kollégánk elköltözött ebbe a szellemvilágba, ahol már várták Őt a korábban elköltözött nagy tipográfusok, akik Gutenberg atyamesterünk trónja körül csoportosulva, fejcsóválva tekintenek le erre a sárgolyóra, melyen úgy megzavarodott minden azóta, amióta ők elköltöztek innen! Talán ők jártak közben a Nagy Kaszánál, hogy ilyen korán közéjük vitte Wanko Vilmosunkat ebből a fejtejtőre állított világból, mert hisz hiába alkot itt a szellem, a tudás, az értelem istenien szépet, gyönyörűt, hasznosat a népmilliók sorsának jobbrafordulása érdekében, mert hisz ugyanez a kor, amidőn egyik oldalon álomplalo-

latokat építenek mennyei kényelemmel, a másik oldalon a hideg, ködös-fagyos téli éjszakákon, a szabad ég alatt, sírva kiált az égbe igazságért, meleg sarokért a csecsemőjét éhségtől elcsigázott testével melegítő s fonynyadt, üres mellével kinlódó proletár-anya. – Itt hagyt bennünket a melegszívű, önzetlen ember, aki áldásos életének minden kincsét – amit egész életén át szorgalmasan gyűjtögetett: nagyszerű, sokoldalú és alapos tudását – bőkezűen osztogatta közöttünk! Gazdag volt ő olyan emberi javakban, amely javak birókába nem juthat mindenki, még azok sem, kiknek Fortuna Istenszszony szeszélyes jókedvében hatalmas összegeket osztogatott! S éppen, mert gazdag volt igaz emberi lelke, azért tudott felülemelkedni az emberi kicsinyességeken s azért gyűjtögette maga köré oly nagy szeretettel a tanulógyókat! Predesztinálva volt az oktató munkára! Egyik kongresszuson volt alkalmam hallani őt síkszázallni a szaklapért és a gyakorlati tenmühelyért. Ott állt előttünk szikár alakjával, szintelen arcával, amelyről lelopta a rózás színt a kegyetlen munkás-sors, de barétságos, meleg tekintetű szemében mélységes szakmai szeretet tüze csillogott, amikor érvelt és érveket döntött meg magasztos célja érdekében: a tenmühelyért és a szaklapért! – Elköltözötti körünkben a nagy nyomdász-Prometheus, aki tanítványai lelkébe be- lopta a tudásvágy szikraját s ezt gondolta, hogy nagy lelkierejével le tudja győzni testének anyagszerűségét s azért merül ki meghajszolt szervezete s azért csókolta a Halál szederjes halál-kékre fakó arcát, s ezért fagyasz- totta keményre melegen érző szívét a hideg, őszi fuval- lat. A Sors kegyetlen irónlaja, hogy éppen akkor követ- kezett be a tragikus vég, amikor szépséges céjjal eléré- sére életrekelte a Grafikai Szemlét, a nyomdászati szaktudásnak eme reflektorát, amelyen át művészi való- jának gazdag tárházából belesugarazhatott volna minden nyomdász lelkébe a tudás sugárkévéjével! – Wanko Vilmos teste megszűnt élni, de itt maradt szellemének lobogó lángja, amely megvilágítja a magyar nyomdász- ság rögös útját, amelynek távlatában már látjuk elsi- mulni a kemény rögöt, amely véresre sebezte a munkás testét. – Búcsúzóul megfogadjuk, hogy wankovil- mosi szellemben élünk, a wankói utakat követjük, mert egyetlen út, a tudás útja az, amelyen elérhetjük boldo- gulásunkat, amelyet ő is követett. – Ezekkel a sorokkal áldozunk annak a férfinak, aki azok közül való volt, akik szívesen szolgálták a kultúrát, a haladást s nem volt más gondjuk, csak az, hogy olyan alapokra helyezzek a szakoktatást, amely megvilágítja a magyar fejlődhetik a nyomdászegyesület, felvirágozhatk az ipar, boldogul- hat az egység. Ezt az alapot sikerült megteremteni akkor, amikor a Wanko Vilmosok kivívták lelkesedésükkel, hogy minden dolgozó magyar nyomdász kezébe kapja a Gra- fikai Szemlét, mely alkalmas lehet arra, hogy a fenti célokat elérhessük! Ezt megállapítani nem tömjénezés, de kötelesség a közjóért önzetlenül munkálkodó ember haló porait iránt! – Erdélyi József II.”

„Az árjegyzék készítése.”

(Vezérfonal vállalati anyagbeszerzők, reklámfőnökök, iparosok és kereskedők részére.) G e l l é r t A n d o r n a k, a „Reklám és szervezés” jónévv szerkesztőjének tollá- ból származó kitéves csinos füzet hagyta el a napokban Révaiék sajtóját. Már a boríték is megkapón szép, vala- mint tökéletes a belső szedés munka is, dícséretes bizo- nyítékául a szerző meg a szedő hozzáértésének. A füzet tartalma pedig kiválóan érdekes, mint az itt következő tartalomjegyzékből is következtethető: Bevezetés; mi az árjegyzék? az árjegyzék reklámértéke; a célja; fel- adatai; kalkulációja; alakja és papírosa; szövegezés; ismét a fizetési feltételek; szállítási feltételek; a kézirat; hibák és tévedések; csoportosítás és áttekinthetőség; betűrendes névmutató; az árjegyzék illusztrálása; az ár- jegyzék technikai kivitele; könyvnyomda eljárás; klisé; betűk kiválasztása; litográfizálás; korrekúra; nyom- tatás; síknyomatásos eljárások; boríték; könyvkötő- munka; az árjegyzék széklődése; postal tasak; az ár- jegyzék melléklete; az árjegyzék szállításának új postai díjszabása. – A csinos füzetet a Révai-nyomda ajándéku- szánta a magyar üzletvilágnak.

A „Reklámélet”.

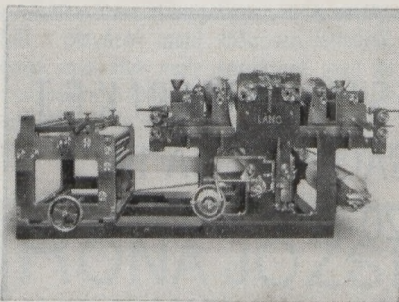
Balogh Sándor kitűnő szaklapjának októberi száma változatoss, sőt nyomdászszempontból érdekesítőnek is mondható tartalommal jelent meg. A talpraesett cik- kelyeken és apróságokon kívül egy csomó mellékletet is találunk benne, így a Globus-nyomda mélynyomatai- ból és a Kliszé-féle műintézet kolorofsztejéből mutatóg, továbbá papíros- és levélborítékmintákat s a Lóbi- nyomdának egy jóképu könyvfedelet is.

Magyar Iparművészet.

E vezető folyóiratunk legutóbbi számában a lelkes és agilis Rosner Károly ismerteti a milánói Iparművé- szeti kiállítás anyagát. Magyarország e területen főleg képzőművészeti alkotásokkal vett részt; a magyar reklámgrafika például – amelynek eredeti voltát és művészi értékét a külföld is mindenütt elismeri – Milanó- ban nem is jutott szóhoz. Beszédes illusztrációk egé- szítik még ki a szép folyóirat tartalmát.

Új betűk.

A drezdai Schrif t g u s s A. - G. (ezelőtt Brüder Butter) betűöntő cég mintalapjain érdekes új dísz- és reklámas betűket látunk. Ilyen a vízszintesen szavozott „Regatta”, az erősen árnyékolt „Helios”, a jobbára függőlegesen szavozott „Golf”, a hármás megoldású „Trio” betű, a kockás alapú „Dekora”, továbbá a „Prominent” díszbetű, a „Lido” elnevezésű rond-írásos körlevélbetű és az „Aktuell”-nek nevezett Schnippering Walter betűmü- vészről tervezett új reklámas kurzív. Csupa gyönyörü- sége a mesterszedői kebelnek.

**AUTOLANG AUTOMATIKUS GYORSSAJTÓK.
SPECIÁLIS SAJTÓK ÉS NYOMDAGÉPEK.
VELOX-GYORSSAJTÓK.**

**ANILIN-GUMINYOMÓ-
ROTÁCIÓS GÉPEK**

**LÁNG L. GÉPGYÁR RT.
BUDAPEST**

VEZÉRKÉPVISELŐ LÁNCZI LÁSZLÓ OKL. GÉPÉSZMŰNK
BUDAPEST V. KER., VILMOS CSÁSZÁR ÚT 60. SZÁM. TELEFÓN: 1-223-67

A MAN-gépgyár

(Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg) újabb nyomdai gépkolosszusokról küldött prospektust. Van közöttük egy kétkerces ötszörös nyomtatómű műlynyomatos rotációs, egy „Meppel” elnevezésű, 16 oldal nyomtató kétkerces újságotróciós és egy esetleg több szintű nyomtató rotációs offsetgép is. A prospektus a gépgyár anyagvizsgáló osztályának felszereléséről is ad érdekes és jól megérthető képeket.

Levél egy gépszedő kollégánktól.

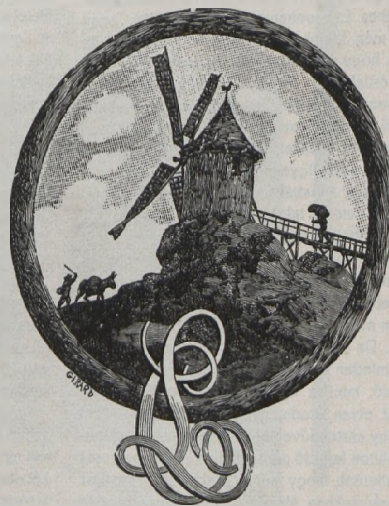
Az új Grafikai Szemléből kicsendülő, testvériesen, barátságosan hívó szóra im én is felszínre hozok megbeszélés és céljából szakmánk néve igen fontos kérdéseket, melyek nagyon csúnya sebekekkel éktelenítik el a még oly sikerülten szép nyomtatvány arculatát. Az egyik kérdés: a szavak ma divatos, ahogy esik úgy puffan, szabálytalan elválasztásának kérdése. Milyen csúnya, milyen visszataszító a ma majdnem minden, különösen gépszedéssel készített nyomtatványon látható sok rossz elválasztás. Pedig úgy tudom és úgy hiszem, nem úgy tenullák, csak megszókták, mert egyesek azt mondják, hogy a racionális munka menetében nem érdemes kicsinységek miatt a nyomdának kárt okozni azzal, hogy még egyszer fölőleszen (?) szedessünk le egy sort. Pedig – szeríntem – nemcsak a szedőre, de a nyomdára is rossz világot vet a nyomtatvány hibás volta. Nem fogadom el azt a sokszor hangoztatott állítást, hogy a géppel szedett munkáknál azért fordul ez elő, mert az intenzív, idegeket tépő munka izalmában nincsen annyi ideje a szedőnek, hogy ezekre a dolgokra is vigyázzon. Állítom, hogy egy szakmáját szerető, szakmáját értő nyomdásznak igenis van ideje rá, mert ha van ideje arra, hogy egy szemvillanással átfussa megszedett sorát, van ideje arra is, hogy közben megléssa

a rossz elválasztást is, ha véletlenül csinált volna egyet. De azt is állítom, hogy ugyanezzel a fáradsággal, amelylyel a rossz elválasztást csinálja, megcsinálhatja jól is. Mindazonáltal, hogy szabály állapítja meg, hogy minden szótag elválasztható, mégis bántó és tipográfiaileg is rossz, ha ilyen elválasztásokat látunk: tisztívi-selő, szava-lóművészno, népta-nító, képké-ret, le-kosság. Semmi baja nem lesz annak a gépszedőnek, ki egyetlen pillanatra megáll és esetleg két spáciumot rak be a sorába két ék helyett, hogy egy rendes, a szabálynak és a szépérzéknek megfelelő elválasztást csináljon, mert a következő percben behozhatja a „könyveműven elherdált” (?) időt. De ezek a példák még a jobb esetek közül valók. A közelmúlt időkben láttam még ennél is vadabb dolgot egyik nagy napilapunkban: a-zon, a-mely, pi-acainkat. – Általános elfogadott szabály ezenkívül nálunk, hogy bizonyos szavakat, melyek sérítik a kultúrember jóízűsét, Gutenberg fia nem választja el akkor sem, még ha ki is kellene verni miatta egy sort. Ilyen szó pl a segít, segítség szó, vagy a gyönyörű agancsokkal büszkélkedő nemes vad neve. Mégis látni, hogy bizony ezeket a szavakat a legdrasztikusabb formában sűrűn elválasztják. Az utóbbit pedig egy nagy budapesti nyomdában láttam egy hasábon négyszer is és a mellettem ülő kolléga tőlem kérdezte meg, mikor korrigálta – amennyiben, nem tudom, mi okból, az olvasásnál nem vették észre –, hogy megcsinálja-e ezt a borzasztó hibát? Láttam továbbá egy nagy nyomdából kikerült folyóiratban 28 ciceró széles garmond szedésben ilyen elválasztást: el-vett, ki-ment. Úgy tudom, hogy ha az illető szedő egyáltalában nem is nyúlt volna megszedett, tekintélyesen széles sorához, szépen beosztott sort kapott volna. Szeríntem már a 20 ciceró széles szedésnél kétbetűs elválasztást semmiképp sem szabad csinálni, de még az a kifogás sem áll

meg, hogy a sor kizárásával kell időt tölteni, mert olyan sor, melyből csak a két betű hiányzik, bátran küldhető enélkül is öntés alá. – Rövidre fogtam leveletem, ezért nem mutatok be több példát, ha azonban a szaklársek vesznek maguknak annyi fáradságot, hogy a budapesti lapokat ebből a szempontból is átolvassák, látni fogják, mennyi rossz és helytelen elválasztás van bennük. Csúnya és elkerülendő dolognak tartom továbbá egy már 20 ciceró széles szedésnél is, ha a sor végén ott csüng árván, egyedül egy „a” betű, vagy egy „s” betű. Mintha egy semmivel sem magyarázható lyuk lenne ott. Ezt az egyes betűt is minden idővesztéses nélkül át lehet vinni a másik sorba, ha a sorok teljes szavakkal végződjenek és a hasáb megszekítés nélküli síkot mutasson. A beloidalon nem baj az egyes betű, mert ott más megszakított lyuk is van. Ide tartozik ez a csúnya szokás is, melyre ugyancsak nem figyelnek, különösen újságnál, hogy a mondat majdnem a sor végén végződik. Bátran kizárható lenne, de nem teszik, hanem beszorítják még oda a kezdő A betűt is. Egyedül filyeg tehát az elárvult A betű is, mindegy, hogy vezető betűje a mondatnak. Fel kívánnám még hívni figyelmét szaklárseimnek arra is, hogy közbeszűrt mondatnál a mínusz szorosen a közbeszűrt mondatához tartozik. Ezt a dolgot is, úgy látom, kicsisének tartják és nem is gondolnak rá, pedig nagyon helytelen. Beszélhetünk még egy másik, nagyon csúnya hibáról is, mely ugyancsak géppel szedett szedésekben látható. Például a sorban előfordul egy „a” betű, a sor azonban ennél az ügyi pucéran álló „a” betűnél zárjuk ki, mindkét oldalán rakva bele a kizárást; a dolog azután úgy fest, mintha az „a” betű nem is ahhoz a sorhoz tartozna, mintha az előtte álló szótól egy üres tárral lenne elválasztva. – Ugyane kategóriába tartozik még a sorkizárás is. Például egy keskeny formátumra szedett szövegnek csak három szó és két ék fér a sorba. A sorból azonban egy fél négyzet hiányzik. Ezt a fél

JORILLEUX CH. ÉS TÁRSA RT.

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉKGYÁRA
IRODA: BUDAPEST IV,
FERENC JÓZSEF RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOK
TELEFÓN: 2-696-35, 2-697-78

négyszet szépen ketté lehetne osztani, de nagyobb-részt egy helyre végképp bele. Jól szorul a sor, a gép kilónt, de a sor képe nem a legszebbet mutatja; az egyik szónál lyuk van, a másik meg száclumnyira tapad. – Kis dolgok és mégis nagyok. Ha azt akarjuk, hogy munkás és munkálatos tisztességes megélhetést találjon a legális nyomdaiparban s ezért szép és jó nyomtatványokkal akarjuk elárasztani a kulturális élet egész területét, kell, hogy minden hibát, ha bármily kicsinynek is látszik, lejegyezzünk, győmöljünk magunkból. Minden erőnkkel arra kell törekednünk, hogy hibátlan, szemet-lelket gyönyörködötő nyomtatványokat készítsünk, ha bármily nagy és kemény is az élet hejcsárja és ha bármily nehéz is nyomdászársadalmunkban a túlekedés a mindennapi betevő falatért. Weisz Rezső.

Szakoktatásunk és a Grafikai Szemle.

Azt hiszem, nincsen olyan szakmáját szerető nyomdász, aki ne örülne a Grafikai Szemlének. A Nyomdász-Egyesület áldozatkészségéből jutunk – minden anyagi kötelezettség nélkül – ehhez a nyomdászat minden ágát felölelő szaklapoz, mely a nyomtatott betű örök marandóságával lesz hivatva tanúságot tenni arról a nagy munkáról, amelyet a Nyomdász-Egyesület megindított a magyar nyomdász-pár fejlesztése érdekében. A Grafikai Szemle fontos kiegészítője a továbbképző kurzusoknak és hesébjain bő alkalmat nyílik arra, hogy tanítson, aki tud és tanuljon, akiben megvan a hajlam a tanulásra. Úgy érezzük, ezt a célt óhajítja szolgálni Egyesületünk a Grafikai Szemle megjelentetésével, s a lap díjtalan közrebocsátásával a nyomdásztudást, az általános magasabb szakképzettséget óhajítja tagjai részére közkincsé tenni. Esztendőnk óta tételesen van kárhóztatva a nyomdai munkásság nagy része. A termelő munkából sokunk ki van zárva. De nem így a termelő munkából. A már évekkel ezelőtti rendszeresített szakkurzusokon mindenütt serényen folyik az októli munka. A tanulni vágyó kis csoportok folyton növekszenek, olyannyira, hogy ezt az örvendetesnek mondható növekedést, a szakképzésre való komoly törekvést tudomásul kell vennie a nagy nyomdásztábornak is, s tudatára kell ébrednie annak, hogy ezidőszentt ebben a táborban van a helye minden munkáját szerető ifjú nyomdásznak. Tudomásul kell vennie, főleg az ifjú nyomdász-nemzedéknek, hogy ezeknek a kis csoportoknak kibontott zászlaja alá kell sorakoznia és együtt kell dolgoznia, szívvel-lélekkel, egy célért: a nyomdászat jövődjéért. Ez a kibontott zászló a Grafikai Szemle Tábor: a tanulni vágyó nyomdász-ifjúság! – Nehéz időkben hozta meg a Nyomdász-Egyesület azt a nagy áldozatot, hogy ezt a szaklapot díjtalanul juttassa szak-társaink kezébe. Ez azonban csak azt bizonyítja, hogy a vezetőség még idejekorán felismerte a helyzetet és rájött arra is, hogy mit kell tennie ezidőszentt a jövő nyomdászai érdekében: minden lehető áldozatot meg kell hozni, hogy szakképzett nyomdászokat nevelhessünk! Fél kell ébresztetni az ifjú nyomdász-nemzedékben a szakmáseretet! Szóval, tollal, lelkesítő munkával kell ifjú szak-társaink figyelmét felhívni arra, hogy a jövőben csak úgy állhatják meg a helyüket a nyomdász-pályán, ha tőlőtől talpig szakképzett nyomdászok lesznek. – A technikai fejlődés óriási léptekkel halad előre. A gépek napról-napra mindjobban tökéletesednek. A gépek tökéletesedésével együtt kell járnia az ember tökéletesedésének is! A mai fejlett géptechnika kisorsította a nyomdaipar piacáról a szamoló-, kompresszsedőt. De nemcsak a kompresszsedőt, hanem elsősorban minden szakmájában győnce munkáerőt. Úgy a soröntő, mint az egyes betűket sedő és öntő gépeken már olyan eredményeket érnek el, aminek ezelőt néhány esztendővel teljes lehetetlenségnek tartottunk. A folyton fejlődő géptechnikával szemben csak úgy védekezhetünk, hogy minél jobban tökéletesítjük magunkat szakmánkban. Meg kell indulni ország-szerete annak a nagy munkának, amely minden szakmáját sze-

Az 1. füzet tartalma:

	Old.
Exegi monumentum aere perennius . . . (Novák Lászlótól)	1
Költő író „sedőgépek” (Höhne Ottótól)	3
Lélektanossajthibabogarázás (Pándl Ferenc-től)	4
A nyomdai kalkuláció célja (Székely Artúr II.-től)	5
Stereotípiállemezek (Jáki Tóth Gusztáv-tól)	6
Papíros-mizériák (Lakenbach Artúrtól)	7
Gyengébbredntés a Monotype-on (Bánhegyi Mátyástól)	8
A sedőszekrény incselkedő ördöge (Rasofszky Andortól)	9
Gépsedő lenné? (Székely Artúr II.-től)	10
Mélynyomatolú egészségügy (Ifjabb Novák Lászlótól)	19
Gépszedéstechnikai apróságok (Ziegler Gyulától)	19
Autotípiák stereotípálása (Kulcsár Imrétől)	20
A továbbképző munka (Novák Lászlótól)	21
A berlini Linotype-gyár Jubileuma (Neumann Edétől)	22
A modern plakát lélektana (László Dezsőtől)	22
Pályázat! (Bezdáni Ferenc-től)	23
A Nyomdász-Évkönyv	24
Nyomdászati Archivum	24
Följegyzések (Román Antal, Weisz Rezső, Erdélyi József stb.-től)	25
Szerkesztői poste	28
Aszakkulturális munkacsoportoknak és több budapesti mesterszedőnek a sedőspédálai: a boríték 1., 3. és 4. oldalán és a lap bensejében a 11-től 18-ig terjedő nyolc oldalon.	
Évi címlap és tárgymutató az 1936-ki évfolyamhoz.	

rető nyomdászt tanulásra, továbbművelődésre serkent és a tanfolyamok táborába vezet. A Grafikai Szemlére járul az a nemes, de nehéz feladat, hogy megtalálja az utat a nyomdász-szféra felé, értelmezze és olvasolói táborában felébressze a kedvet a továbbművelődésre. Fialat szak-társainkra pedig az a kötelesség járul, hogy az Egyesületünk által rendezett tanfolyamok hallgatóinak táborába sorakozva, fáradhatatlan kitartással, lankadatlan szorgalommal, fokozott munkakedvvel haladjanak tovább az önképzés útján! Román Antal.

A sedő és az ördög.

Londonban egy olyan könyvecskére bukkantak, amelyhez 15 oldalnyi terjedelmű jegyzék van csatolva a sajtóhibákról. A könyv címe: „Anatomy of the Mass”, 1961-ben adták ki. Szerzője, egy szerzetes, az előforduló tömördek sajtóhibáiról a következőket jegyezte meg: „Hogy művem sikerét tönkretehesse, az ördög két eszközhöz folyamodott. Először is a kéziratot egy pocsolóba juttatta, s így ez olyan nyomorúságos állapotba került, hogy egyes helyek olvashatatlaná váltak. Azután arra kényszerítette a sedőt, hogy annyi baklövést kövessen el, amennyi egy ilyen kis könyvnel még sohasem fordult elő. Az ördögnek ezen a kétszeres furfangján csak úgy foghattam ki, hogy a könyvet még egyszer felkeltimeresen átneveztem és jegyzéket készítettem azokról a sajtóhibákról, amelyeket az ördög hatása alá került betűsedő elkövetett.” (–ly)

Színész-nyomdászok.

December hó 13-án múlt tizenhárom esztendeje, hogy Krecsányi Ignác, az ország-szerete ismert színjárató nyolcvanasztendőskorában meghalt. Mint legjava színművészelnek közül többen: fiatal korában ő is nyomdász volt. Az 1870-iki nagy nyomdászsztrájk után mondott végleg búcsút Gutenberg művészetének; boldogult Firtinger Károly hagyatékában volt is ez időből egy nyolcadrétű „Műtársaink” címzett nyomtatott körlevele Krecsányinak, amelyhez a sztrájk kimondása ellen igyekezett hangulatot teremteni. 1873-ban szerzete meg a vidék az első szintársulatát, majd 1883-tól 1914-ig a Budai Színkör bérlelője volt. – Szirmai Imre, a jeles bonvivánt, még most is jó egészségnek örvend, pedig már 76 tavasz röpött el fölötté. Ő is nyomdászember volt valamikor. Szegeden tanulta a betűsedést a Burger-nyomdában.

SZERKESZTŐI POSTA

Lapunk szerkesztője található minden hétfőn délután 6 és 7 óra között az Egyesületben, egyébként reggel 8 órától délután 2-ig a Világosság-nyomdában (telefon: 1-310-16).

A legközelebbi füzet szerkesztőségi záróléje: január 12.

X. Y. Hát bizony a nagy regényíró itt tévedett. Magunk is megütődünk azon a passzuson. Hogy Fráter György 1548 körül papírospenzt nyomtatott volna, mégpedig külön a katolikusoknak és külön a protestánsok részére: legalább is valószínűtlen. Hol is nyomtatta volna? Ez időtől csak egy nyomdát Magyarországon: Brassóban, a Honter-féle tipográfia. (A sárvári műhelyt már 1542 körül elsöprötte a török háborúk előszele, a kolozsvárt pedig csak 1550-ben alapították meg egyszerű elődelnek, Heltai Gáspár és Hoffgref György.) Honter Jánosban megllett volna a kellő szaktechnikai és művészi készség ahhoz, hogy a papírospenzt megcsinálja, mert hiszen egyike volt kora legjelesebb nyomdászainak, mint azt a ma már ritkaságszámba menő könyveinek szépsége, kartográfiai és ékltményes felte-szeinek pontossága is bizonyítja. Őt azonban életének eme végső szakában – 1549 január 23-án már meg is halt – majdnem kizáróan a reformátori tevékenysége foglalta el. A Jókai emítette papírospenzek előállítására tehát semmi esetre sem lehetett már ideje. Az említett papírospenzekből különben egyetlenegy sem maradt fől a korunkra, s így valószínű, hogy ez az érdekes nyomdászattörténeli mozzanat csak nagy álmódoknál elgondoltságban született meg. Ez különben semmit sem von le pompás regényének az irodalmi és korrajzi értékéből.

Többeknek. Dolgozataik térszűke miatt a jövő számunkra maradtak.

A Grafikai Szemlé a kiadó egyesület szakmunkás tagjai illetményként kapják. Nem tagoknak előfizetési díj: egész évre 7— pengő egyes számok ára 80 fillér.

Felölös szerkesztő: Novák László.

A szerkesztő-bizottság tagjai: Bauer Henrik, Fuchs Jenő, Grosz Ernő, Herzog Salamon, Schneider Jenő, Schreiber Ede.

A lap kiállításának kérdéseivel és a mellékletek elbírálásával foglalkozó művészi kollégium tagjai a szerkesztő és kiadó kivül: Dukai Károly és Kún Mihály.

Kiadó-tulajdonos

a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete.

Felölös kiadó: Halász Alfréd.

Nyomatja: Világosság Könyvnyomda Rt. Budapest (VIII. Conti ucca 4. sz.); műszaki igazgató: Deutsch D.

33126 A.

MÁRCIUS

Talpra magyar, hi a hava!
Itt az idő, most, vagy soha!

APRILIS

Földiekkel játszó
Egi ünemény,
Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!
Két teremt magának
A boldogtalan
S mint védangyalának
Bököl untalan.

Sima száddal mit kecsegtetsz?
Mért nevelsz felem?
Héles kedvvel mért csepegtetsz
Még most is balem?
Csak maradj magadnak!
Birtatom valál;
Hűltem szép szavadnak;
Még is megvaidl. (Csokonai).

33126 B.

SZEPTEMBER

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takarja el a bérci tetőt.
(Tótfalvi)

OKTOBER

Hervad már ligetünk, s díszei hullanak.
Tartott bokrán közt sárga levél zörög.
(Berzsenyi)

négyzetet szépen kettő
részt egy helyre vágja
klóntl, de a sor képe
egyik szónál lyuk van, a
– Kis dolgok és még!
munkás és munkáltató t
a legális nyomdaiparb
nyokkal akarjuk előkész
letét, kell, hogy mind
is látszik, lenyesege
Minden erőnkbe arra
lan, szemel-lelket gy
készítsünk, ha bármily n
és ha bármily nehéz l
tülekedés a mindennap

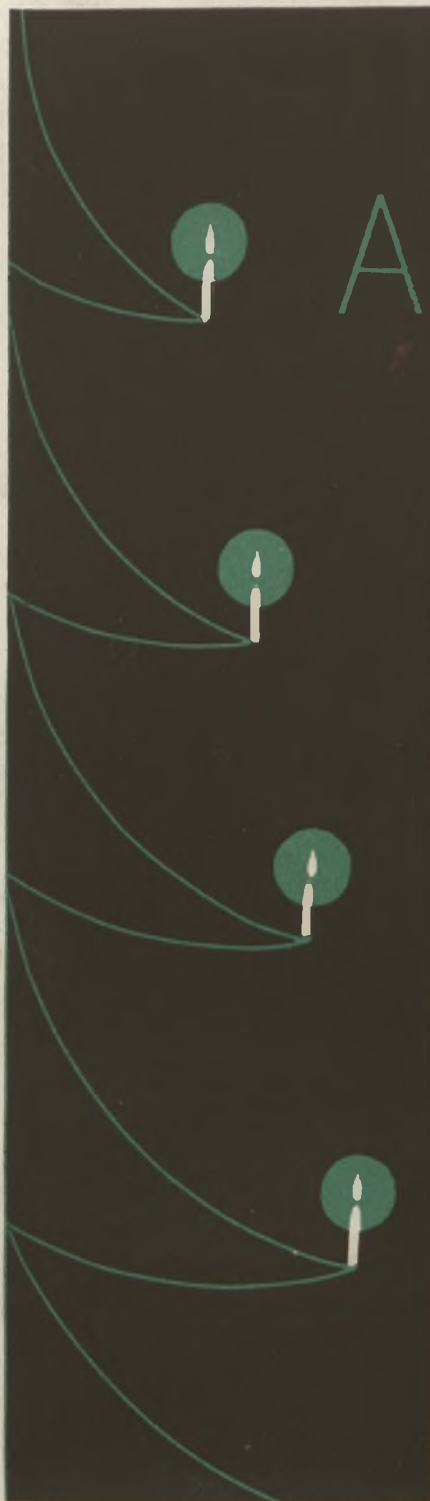
Szakoktató és a Grafika

Azt hiszem, nincsen oly
aki ne örülne a Grafika
szület áldozatkésztségéb
telezettség nélkül – eh
felőlelő szaklaphoz, me
radandóságával lesz h
nagy munkáról, amely
indított a magyar nyom
A Grafika Szemle font
kurzusoknak és hasábjá
tanítson, aki tud és tan
a tanulásra. Úgy érezi
Egyesületünk a Grafika
lap díjtalan közrebo
általános magasabb sze
szére közkinccsé tenni.
kárhóztatva a nyomda
melő munkából sokun
teremtő munkából. A n
tett szakkurzusokon min
munka. A tanulni vágyó
szenek, olyannyira, hog
ható növekedést, a szak
vést tudomásul kell kell
nak is, s tudatára kell eb
ebben a táborban van a
Ifjú nyomdászoknak. Tuda
nyomdásznezmedéknek
nak kibontott zászlaja a
dolgozni, szívvel-lélel
jövendőjéért. Ez a kibo
Tábora: a tanulni vágy
időben hozta meg a N
áldozatot, hogy ezt a sz
társaink kezébe. Ez az c
a vezetőség még idejel
rájött arra is, hogy mit
nyomdászai érdekében:
kell hozni, hogy szakké
sünlki Főll kell ébreszten
a szakmáseretetet l Szé
kell Ifjú szaktársaink fi
jövőben csak úgy állha
dász-pályán, ha tetőtől
lesznek. – A technikai l
előre. A gépek napról-n
nek. A gépek tökéletes
ember tökéletesedéséne
kiszorította a nyomdaip
ressz-szedőt. De nemcs
elsősorban minden sze
Úgy a soróntó, mint az
gépeken már olyan ere
ezelőtt néhány esztendő
tottunk. A folyton fejlőd
úgy védekezhétünk, hog
magunkat szakmánkban.
annak a nagy munkának,

árváknak

Mutató a Magyarországi Könyvnyomdai Munkások Egyesülete ólom- és linoleummetsző tancsoportjának munkásságából. Tervezte és ólomba metszette: Hóchst Pál.

A

mi karácsonyunk

*

Gyertyát se gyújtunk...

Az ártatlan fény

még elárul,

Hogy Betlehemnek

jászolárul,

Csudát álmodni

ittén összebújtunk

Farkas Antal